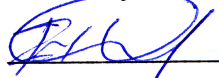

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

Ніна РЖЕВСЬКА
« 20 » 12 2023 р.

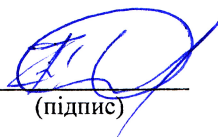
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І ДИПЛОМАТІЯ»

Тема: «ТАЙВАНСЬКА КРИЗА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Виконавець: здобувач вищої освіти 2 курсу, 207 М групи, Науменко Олександр Валерійович

Керівник: д.п.н., проф., завідувач кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій Ржевська Ніна Федорівна

Нормоконтролер

(підпис)

Ніна РЖЕВСЬКА

КИЇВ 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИЗИ У ТАЙВАНСЬКІЙ ПРОТОЦІ	7
1.1 Передумови виникнення конфлікту	7
1.2 Основні етапи Тайванської кризи.....	14
1.3 Методологічні засади дослідження	20
РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ТАЙВАНСЬКОЇ КРИЗИ	27
2.1 Внутрішньополітична ситуація на Тайвані	27
2.2 Місце Тайваню на міжнародній арені.....	32
2.3 Позиція основних учасників конфлікту (Китай, Тайвань, США).....	34
2.4 Фактор Тайваню у протистоянні КНР - США	41
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КРИЗИ У ТАЙВАНСЬКІЙ ПРОТОЦІ	58
3.1 Позиції провідних країн та міжнародних організацій щодо подолання кризи	58
3.2 Фактори, що можуть вплинути на розвиток тайванської кризи	66
3.3 Можливі сценарії розвитку конфлікту у Тайванській протоці	70
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	88

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

COVID-19 – Corona Virus Disease

SARS – Severe Acute Respiratory Syndrome

SWIFT – Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications (міжнародна платіжна система)

НВАК – Народно-визвольна армія Китаю

ВВП – Валовий внутрішній продукт

ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я

ДПП – Демократична прогресивна партія

ЄС – Європейський Союз

КНР – Китайська Народна Республіка

МЗС – Міністерство закордонних справ

ООН – Організація Об'єднаних Націй

РБ ООН – Рада Безпеки ООН

РК – Республіка Китай

ВСТУП

Актуальність теми роботи. Найбільш впливовими державами у світі нині є США та КНР. Відносини між ними є одними із найскладніших і найвизначніших для всієї міжнародної спільноти. Після розпаду біполярної системи міжнародних відносин, наприкінці ХХ ст., США залишалися єдиною наддержавою в міжнародному просторі. Проте, протягом перших двох десятиліть ХХІ ст. КНР стала серйозним конкурентом для Сполучених Штатів. Швидкі темпи розвитку Китаю не дали можливості світовій спільноті підготуватися до появи нового комуністичного гравця з претензіями на статус наддержави.

У контексті американсько-китайських відносин, мабуть, найважливішою проблемою є Тайвань. Тайванський фактор справив значний вплив на стратегію Вашингтона щодо стримування Пекіна, як військово-політичного конкурента і суперника в регіоні, залишившись ключовим фактором при обговоренні політичних і військових питань між Джо Байденом і Сі Цзіньпінем.

Проблематика дослідження актуальна і з огляду на наявність певних паралелей між Російсько-українською війною та можливим конфліктом між Тайванем і Китаєм у майбутньому. Така взаємопов'язаність, з одного боку, робить Російсько-українську війну чинником, що визначатиме значною мірою майбутнє Тайваню. З іншого боку, Тайвань зацікавлений в перемозі України та надає їй активну допомогу і підтримку, сприяючи таким чином реалізації власних інтересів.

Україна та Тайвань нині перебувають у центрі глобальних геополітичних інтересів. Після повномасштабного вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р., українська армія успішно протистоїть російським військам, і це, значною мірою стало можливим завдяки підтримці з боку США та їхніх союзників. У цей час Китай, що має варіативне ставлення до дій російського лідера, публічно не надає військову підтримку Росії.

Замість цього, Китай виявляє значну агресію в реакції на розвиток окремих міжнародних відносин інших країн з Тайванем. Загалом напруженість між США та Китаєм у регіоні Азійсько-Тихоокеанського регіону схожа на ту, що виникла в

середині 1950-х рр., набирає ваги, особливо в контексті Тайваню. Яскравими прикладами цієї напруженості є спротив Китаю щодо візиту спікерки конгресу Сполучених Штатів, Ненсі Пелосі, у серпні минулого року та реакція на візит до США президентки Тайваню, Цай Інвень, у березні 2023 р.

Зважаючи на сучасний стан даного явища, тема кваліфікаційної роботи є актуальною та потребує комплексного дослідження.

В українській історіографії було здійснено низку досліджень, де проведено ретроспективний аналіз політичних аспектів тайванської проблеми. Дослідження стосуються значення цієї проблеми для взаємовідносин Азійсько-Тихоокеанського регіону, висвітлюють фактори, що вплинули на еволюцію системи міжнародних відносин у цьому регіоні, та аналізують перспективи і моделі розвитку процесу об'єднання КНР і Тайваню. До цих досліджень належать праці Шергіна С. О., Івченко О. Г., Гончара Б. М., Камінського Є. Є., Проня С. В., Шевчука О. В., Нікішенко С. О., Гайдукова Л. Ф., Перепелиці Г. М., Лещенко Л. О.

Окрім цього, в працях Тарана М. А. розкрито значимість «тайванської проблеми» у політиці США в Східній Азії та в контексті їхніх відносин з КНР [47], Набока О. В. зосереджується на вивченні Тайваню та політики Великобританії на Далекому Сході [30].

Тайвань, як практично незалежна держава, привертає увагу як українських, так і закордонних вчених, таких як П. Білак, К. Бін, Н. Бутирська, Р. Буш, Б. Бартмен, Ч. Керолен, К. Купмен, Дж. Кертис. З поглибленням напружених відносин між Китаєм і США, особливо у контексті обговорення можливого майбутнього вторгнення Китаю до Тайваню, ця тема активно обговорюється не лише в академічних колах, але й у мас-медіа. Але, питання щодо можливих сценаріїв розгортання даної кризи, питання залишається відкритим і обрана тема для дослідження є актуальною.

Метою дослідження є ретроспективний аналіз проблематики тайванської кризи та прогнозування розвитку тайванської проблеми.

Для виконання окресленої мети дослідження, нами було поставлено **наступні завдання**:

- з'ясувати передумови виникнення та охарактеризувати основні періоди розвитку тайванської кризи;
- проаналізувати, відповідно до різних підходів становище Тайваню на міжнародній арені;
- охарактеризувати позицію США та світової спільноти щодо Тайваню;
- запропонувати можливий сценарій розвитку подій навколо тайванського питання.

Об'єктом дослідження є тайванське питання та позиції зацікавлених сторін.

Предметом дослідження означено можливі шляхи врегулювання тайванського питання.

Методи дослідження. У роботі використано порівняльний метод, теоретичне моделювання, елементи системного та сценарного методу, спостереження та SWOT-аналіз.

Теоретична та практична цінність роботи. Зміст та результати дослідження висвітлювалися у виступі при презентації матеріалів конференції «Могилянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти» (Миколаїв, 2023 р.), а також на IX Міжнародній науково-практичній конференції «Modern problems of science, education, and society» (Київ, 2023 р.) [32, 33].

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків та списку використаних інформаційних джерел. Загальний обсяг складає 97 сторінок, із них основного тексту – 84 сторінки, список використаних інформаційних джерел нараховує 92 найменування.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРИЗИ У ТАЙВАНСЬКІЙ ПРОТОЦІ

1.1 Передумови виникнення конфлікту

Тайвань, розташований на південному сході Південно-Китайського моря, є островом у Східній Азії, що перебуває під контролем Республіки Китай (Китайської Республіки). Для зручності використовуються різні назви, включаючи «Тайвань» та «Китайський Тайбей», що походять від імені острова та його столиці відповідно. Останню назву, а саме «Китайський Тайбей», тайванці використовують у деяких міжнародних організаціях та спортивних змаганнях. Політично та фактично Тайвань є окремою країною, що має власну конституцію, демократично обране керівництво, національні символи, збройні сили, розвинену економіку, національну валюту та населення, що налічує понад 23 млн осіб [11, с. 39].

Протягом тривалого періоду, з 1683 р. майже до кінця XIX ст., Тайвань був під правлінням китайської династії Цін, що знаходилася в провінції зі столицею у місті Тайбей. Однак у 1895 р., внаслідок перемоги Японії в Першій китайсько-японській війні, острів перейшов під владу Японії. У той час на материковій частині Китаю, внаслідок Синьхайської революції 1912 р., була оголошена Республіка Китай. Монархічне правління династії Цін було припинено, і була встановлена республіканська форма правління.

Головною політичною силою на материковому Китаї була Гоміндан, яку очолював відомий китайський політик Чан Кайші починаючи з 1925 р. У 1921 р. була утворена Комуністична партія Китаю, і протягом тривалого періоду була велика боротьба за владу в країні проти Гоміндану. Під час другої світової війни обидві ці сили об'єднали зусилля для протистояння Японії, але після завершення війни і поразки Японії боротьба між ними продовжилася. Після Другої світової війни Тайвань повернувся під владу Китайської Республіки через поразку Японії. В цей період на материковому Китаї склалася напружена політична ситуація. У 1949 р., внаслідок цієї боротьби, націоналісти під керівництвом Чан Кайші були змушені

залишити материковий Китай. Пекін став столицею комуністичного Китаю, і новою столицею Республіки Китай став Тайбей [2, с. 65-66].

Офіційно війна між Китайською Народною Республікою і Республікою Китай завершилася в 1991 р., проте КНР ніколи не припиняла свої спроби повернути Тайвань, розглядаючи його як свою історичну територію [15, с. 23-25]. Президент КНР Сі Цзіньпін навіть зазначив, що вжиття силових заходів для повернення Тайваню не виключається [7]. Китайська сторона розглядає можливість об'єднання Тайваню з КНР за моделлю «одна країна – дві системи», подібно до того, що було здійснено в Гонконзі. Однак тайванці рішуче виступають проти цієї моделі [15, с. 26-28].

Сам Тайвань прагне провести референдум і стати повністю незалежним від Китаю. Однак, у зв'язку з великою військовою потужністю Китаю, імовірність набуття незалежності Тайваню є надзвичайно низькою. Зокрема, китайські збройні сили (2 035 000) в 12 разів більші ніж тайванські (169 000), китайські сухопутні (965 000) в 10 разів більші за тайванські (94 000), військово-морські в 6,5 разів (260 000 та 40 000) і китайські військово-повітряні сили (395 000) переважають над тайванськими в 11 разів (35 000). Єдиним показником, в якому Тайвань перевищує Китай, є резерви військових сил (1 657 000 проти 510 000). Таким чином, імовірність набуття Тайваню незалежності найбільше залежить від підтримки інших країн [2, с. 66].

Попри те, що населення Республіки Китай ідентифікує себе саме як тайванців, а не китайців, з урахуванням явної військової переваги Китайської Народної Республіки, лише невелика частина населення насправді підтримує ідею офіційної незалежності Тайваню. Більшість населення бажає зберегти поточний статус-кво з метою уникнення загрози [6].

Упродовж тривалого часу Республіка Китай була членом ООН і важливим учасником міжнародних відносин. Саме Тайвань був офіційним представником Китаю, включаючи його членство в п'ятірці постійних членів Ради Безпеки ООН. Проте у 1971 р. США визнали Пекін як столицю Китаю і, відповідно, Тайвань втратив своє членство в ООН. Китайська Народна Республіка стала офіційною представницею Китаю на міжнародній арені. Більшість країн світу визнали верховенство КНР, як над материковим Китаєм, так і над Тайванем. Протягом

останніх 30 років Республіка Китай намагалася вступити в ООН кілька разів, але безуспішно, переважно через позицію КНР, яка є постійним членом Ради Безпеки ООН. На сьогоднішній день більшість країн світу підтримують дипломатичні стосунки саме з КНР, в той час як Республіку Китай визнає лише декілька країн, при цьому жодна з них не є членом ООН [11, с. 41].

Офіційні зовнішньополітичні відносини із Тайванем підтримують такі країни, як Беліз, Сальвадор, Гватемала, Гаїті, Гондурас, Кірібаті, Маршалові острови, Науру, Нікарагуа, Парагвай, Палау, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Сент-Вінсент і Гренадини, Соломонові острови, Свазіленд, Тувалу та Святий Престол. Однак існують багато країн, які, хоч і не офіційно визнають Тайвань, утримують з ним дипломатичні зв'язки. До них входять Сполучені Штати, Канада, Мексика, багато країн Європи, деякі країни Африки та Південної Америки, Австралія, Індія та сам Китай. Китай, хоча і не визнає офіційно незалежність Тайваню, підтримує різні види відносин, зокрема економічні [17, с. 58]. За офіційними даними Тайваню, з 1991 р. до травня 2021 р. тайванські інвестиції в Китай становили 193,5 млрд доларів [60, с. 114-115]. Але офіційна позиція Китайської Народної Республіки полягає в тому, що влада Республіки Китай є нелегітимною [24].

Відносини між Китайською Народною Республікою та Тайванем можна охарактеризувати як складні та напружені. Вони почали покращуватися в 1980-х рр., коли Тайвань полегшив правила візитів до Китаю та інвестицій в нього [62]. Однак відносини між КНР та Тайванем значно ускладнилися в 2018 р., коли КНР, застосовуючи тиск на міжнародні компанії з метою заборонити їм здійснювати бізнес у Китаї, змусив їх включити Тайвань до складу Китаю на своїх картах [62].

Взагалі, напруженість у відносинах між Китайською Народною Республікою та Тайванем коливалася в різні періоди, залежно від лідера, що стоїв на чолі останнього. Надзвичайно напруженими стали відносини між КНР та Тайванем під час президентства тайванського політика Ченя Шуйбяна, який активно підтримував ідею проведення референдуму та оголошення Тайваню незалежною державою [7]. Чен був обраний президентом в 2000 р. та повторно переобраний в 2004 р. [62].

У відповідь на дії Ченя Шуйбяна Китай прийняв відомий антисецесійний закон, який надав Китаю право вживати заходи, включаючи військові, для збереження своєї територіальної цілісності, якщо Тайвань спробує розділитися.

Нині на посту президента Республіки Китай перебуває Цай Інвень, яка також висловлює підтримку ідеї офіційного проголошення незалежності Тайваню [15, с. 52]. Незважаючи на те, що офіційно США не утримують дипломатичних стосунків з Республікою Китай, між Тайбеєм та Вашингтоном існують тісні взаємини. З 1 січня 1979 р. США встановили дипломатичні відносини з КНР і розірвали їх з Тайванем. Проте, для підтримання дипломатичних зв'язків з урядом Республіки Китай, США прийняли «Акт про взаємодію з Тайванем», в якому включена обіцянка надавати Тайваню військову допомогу [15, с. 53]. Підтримка відносин із Тайванем відповідає інтересам США, оскільки заважає КНР повністю контролювати Південно-Китайське море та розширювати свій вплив у Тихоокеанському регіоні.

Це можна підтвердити чудовим прикладом, коли Сполучені Штати виразили свою підтримку Китайській Республіці у 1996 р., коли вони надали військову підтримку в Тайванській протоці. Це стало реакцією Президента Біла Клінтона на китайські ракетні випробування, які передували першим прямим виборам на Тайвані. Ці навчання стали наймасштабнішими для Сполучених Штатів в Азії після закінчення в'єтнамської війни [15, с. 53]. Офіційна позиція Вашингтона може бути охарактеризована як політика «стратегічної невизначеності». Але після приходу до влади адміністрації Джо Байдена, підтримка Тайваню значно посилена. Зокрема, 46-й президент висловив готовність США надавати військову допомогу Тайваню у разі спроби Китаєм використувувати силу [2, с. 67]. На запитання щодо захисту Тайваню, Президент Байден заявив, що США мають свої зобов'язання [2, с. 67]. Китай відверто висловив своє незадоволення такою позицією Сполучених Штатів і звинуватив їх у збільшенні загрози в Тайванській протоці. Вони перекладають всі можливі негативні наслідки спроб розв'язання конфлікту саме на Сполучені Штати [20].

Здивувало світову громадськість та спричинило серйозну турботу візит Ненсі Пелосі до Тайваню 3 серпня 2022 р. Це був перший візит високопосадовця зі Сполучених Штатів до Тайваню з 1997 р. Після її прибуття до Тайваню, вона

наголосила, що цей візит американської делегації висвітлює непохитну відданість США підтримці тайванської демократії та показує солідарність Америки з 23 млн жителів Тайваню [48, с. 122]. Китай був дуже незадоволений візитом Ненсі Пелосі, який вони розцінили як серйозне порушення свого суверенітету та територіальної цілісності. У відповідь на цей візит, КНР повідомила про проведення військових навчань в Південно-Китайському морі неподалік від Тайваню, під час яких були випробувані балістичні ракети над Тайбеєм. Китайські ЗМІ заявили, що ці навчання стануть регулярними [38].

Натомість Республіка Китай заявила, що ці військові навчання насправді нагадують своєрідну «репетицію» можливого захоплення півострова. Тайвань недавно став свідком безпрецедентних провокацій, які включають запуски балістичних ракет над островом, проведення військових операцій у повітрі та на морі поблизу осьової лінії та в околицях територіальних вод Тайваню. Крім того, обсяг кібератак зросла в 23 рази порівняно з попереднім щоденним рекордом [58].

Спостерігається ростуча демонстрація підтримки Тайваню зі сторони Сполучених Штатів та їх союзників, що переконує Пекін в тому, що Тайбей може оголосити свою незалежність де-юре, незважаючи на те, що більшість мешканців бажає збереження статус-кво [35]. У цьому контексті Пекін вирішив використовувати військові засоби, окрім можливості війни, наприклад, проводити навчання з військовими стрільбами біля берегів Тайваню з метою стримання незалежності та, можливо, підготовки до можливого насильницького пов'язання. Китай також активно використовує дипломатичні, економічні та інші інструменти для тиску на Тайвань [4].

Після візиту Пелосі Пекін та Вашингтон розгортали боротьбу за контроль над розповіддю про те, яка країна викликала кризу. Пекін наголошував на важливому політичному статусі Пелосі в ієрархії США та намагався характеризувати її візит як ескалаційний крок. У той час як адміністрація Байдена стверджувала, що військові навчання Народно-визвольної армії Китаю, включаючи запуски балістичних ракет невеликої дальності над Тайванем, були «сфабрикованою» кризою та переслідували мету відповісти на звичайний візит конгресменів. Незважаючи на те, що обидві

сторони стверджують, що їхні дії були обґрунтованими та пропорційними, напруженість продовжує зростати [57].

Таким чином, конфлікт у Тайванській протоці відноситься до геополітичних та міжнародних напружень між Китайською Народною Республікою (КНР) і Республікою Китай (Тайванем) щодо статусу Тайванського простору та навколишніх водних територій. Основні аспекти конфлікту включають:

1. Політичний статус Тайваню: КНР вважає Тайвань своєю невід'ємною частиною і стверджує суверенітет над ним. Тайвань же діє як незалежна країна під назвою Республіка Китай, маючи власний уряд, конституцію та установи.

2. Територіальні претензії: КНР стверджує свій суверенітет над всією територією Тайванської протоки та повітряним простором над нею. Тайвань відстоює свою територіальну цілісність і визнає себе незалежною державою.

3. Міжнародне визнання: Тайвань не є членом Організації Об'єднаних Націй та багатьох інших міжнародних організацій через натиск КНР. Багато країн, включаючи більшість світових держав, не визнають Тайвань як незалежну державу, але підтримують економічні та культурні зв'язки з ним.

4. Військова присутність: конфлікт підсилюється військовою активністю КНР в районі Тайванської протоки. КНР проводить патрулювання, військові навчання та демонстрації сили поруч із територією Тайваню, що призводить до зростання напруження.

5. Геополітична вага: розташування Тайваню має велике геополітичне значення, оскільки протока контролює доступ до Південно-Китайського моря та має стратегічне значення для морського транспорту.

Цей конфлікт відображає складний сумісний набір історичних, політичних, географічних та культурних факторів. Напруження в Тайванській протоці залишається актуальною проблемою міжнародних відносин, яка потребує уважного дослідження та розуміння для пошуку мирного вирішення [84, с. 108-109].

Аналізуючи історичні події, що склались в КНР та Тайваню серед передумов виникнення конфлікту у Тайванській протоці мають місце історичні, політичні,

культурні та геополітичні аспекти. Деякі з найважливіших передумов, які сприяли виникненню цього конфлікту, включають:

1. Історична спадщина: переважно, конфлікт в Тайванській протоці має коріння в історичних подіях. Після Громадянської війни в Китаї (1945-1949), де Комуністична партія Китаю перемогла, націоналістичний уряд, який відступив на острів Тайвань, створив там свою базу. Це призвело до виникнення двох різних політичних систем: комуністичної КНР на материковій частині та демократичного Тайваню.

2. Політичний статус: розбіжності в поглядах на політичний статус Тайваню стали важливою передумовою конфлікту. КНР вважає Тайвань частиною своєї території і домагається його повернення під свою владу, тоді як Тайвань діє як незалежна держава зі своїми власними урядом та установами.

3. Геополітичне значення: Тайванська протока має важливе геополітичне значення через своє розташування. Контроль над нею дає доступ до Південно-Китайського моря, який є ключовим в морській торгівлі та енергетичних шляхах.

4. Міжнародне визнання: відсутність міжнародного визнання Тайваню як незалежної держави сприяє напруженості. Багато країн, зокрема внаслідок китайського тиску, уникнули офіційного визнання Тайваню.

5. Політична стабільність: зміни у внутрішній політиці КНР або Тайваню можуть вплинути на динаміку конфлікту. Політичні зміни або вибори можуть посилювати або зменшувати напруження між сторонами.

6. Зовнішні впливи: втручання інших країн, зокрема США та Японії, може підкреслити або зменшити напруження в конфлікті. Підтримка з боку інших країн може вплинути на взаємовідносини між КНР та Тайванем.

7. Економічна взаємодія: глибока економічна залежність Китаю від Тайваню та оборотна ситуація також можуть мати вплив на розвиток конфлікту. Розрив економічних зв'язків може мати серйозні наслідки для обох сторін.

Ці передумови допомагають пояснити складну історію та сучасну динаміку конфлікту в Тайванській протоці, а також підкреслюють необхідність пошуку мирного рішення для забезпечення стабільності та безпеки в регіоні.

1.2 Основні етапи Тайванської кризи

Розвиток Тайванської кризи має багато важливих етапів, що відображають складність і динаміку відносин між Тайванем та Китайською Народною Республікою [89]. Ось детальний огляд кожного етапу:

1. Після Другої світової війни (1945-1949):

– відхід Японії з Тайваню після війни призвів до передачі контролю над ним Китайській Республіці (Нанкінський режим), яка домінувала до цього на материковому Китаї.

– розпочалася Громадянська війна між націоналістичними військами Чан Кайші та комуністичними силами Мао Цзедуна.

2. Заснування Республіки Китай на Тайвані (1949):

– за перемоги комуністів у Громадянській війні, Чан Кайші та його антикомуністична армія відступили на Тайвань, де було створено Республіку Китай.

– на материку була оголошена Китайська Народна Республіка, яка стала офіційною назвою сучасної Китайської держави.

3. Дипломатична та міжнародна ізоляція (1949-1970-ті):

– більшість країн визнала КНР, а не Тайвань, як представника Китаю на міжнародній арені, приймаючи принцип «однієї Китайської держави».

– Тайвань залишався ізольованим, не бравши участі у багатьох міжнародних організаціях.

4. «Один Китай, дві системи» (1970-ті – 1980-ті):

– у 1971 р. КНР стала членом Організації Об'єднаних Націй, зайнявши місце Китаю в Раді Безпеки. Це призвело до подальшої міжнародної ізоляції Тайваню.

– Тайвань проголосив «тривалі розміри», утверджуючи, що вони є легітимним представником всього китайського народу.

5. Лібералізація та демократизація (1990-ті – початок 2000-х):

– на Тайвані відбулися демократичні реформи, що призвели до виборів та зміни влади.

– у 1992 р. було підписано «двосторонню спільну заяву» між обома боками Тайванської протоки, що вказувала на спільну принципову позицію щодо Китаю, але не конкретизувала політичний статус.

6. Нова доба відносин (2000-ті – сьогодні):

– у 2000 р. відбулися історичні вибори, і Чжен Джемін з опозиційної Демократичної прогресивної партії став президентом Тайваню, змінюючи домінуючий стан націоналістів.

– націоналісти втратили абсолютний контроль над парламентом, що вказує на розбіжності щодо стратегії відносно Китаю.

7. Зростання напруження та геополітичний контекст (сьогодні):

– зростання військових та економічних можливостей КНР призвело до зростання впливу Китаю на регіон та боротьби за визнання свого суверенітету над Тайванем.

– США підтримують Тайвань, але стосунки між США та КНР зумовлюють більш складні відносини у регіоні.

Ці етапи демонструють, як розвивалися відносини між Тайванем та КНР від моменту виникнення конфлікту до сьогодення. Криза залишається актуальною проблемою в міжнародних відносинах, і динаміка цих відносин продовжує впливати на регіональну стабільність та безпеку.

Загалом Тайванська криза як затяжне явище має декілька потужних проявів, що дозволяє виокремити так звану першу, другу, третю тайванські кризи та кризу сьогодення.

Перша Тайванська криза, також відома як Криза в протоці Квемой (1954–1955), виникла у зв'язку з конфліктом між Китайською Народною Республікою та США навколо острова Квемой (Qemou), який розташований недалеко від узбережжя Китаю та належить до Тайваню (Республіки Китай) [40].

Основні події та аспекти першої Тайванської кризи:

Політичний та військовий контекст:

1. Кінець Громадянської війни в Китаї призвів до перемоги комуністів та заснування КНР Мао Цзедунем, який проголосив Комуністичну партію єдиним законним представником Китаю.

2. Республіка Китай на Тайвані під керівництвом Чан Кайші втримувалася як альтернативний уряд, не визнавши легітимність КНР.

Захоплення островів Квемой:

1. Острови Квемой знаходилися під контролем націоналістичного уряду на Тайвані.

2. КНР розглядала ці острови як частину своєї території, і у 1954 р. вона розпочала артилерійські обстріли Квемоя.

Відповідь США та зростання напруження:

1. США підтримували Тайвань та Республіку Китай на острові. Відповідаючи на обстріли, США розмістили флот в районі протоки Тайвань та надали військову допомогу Тайваню.

2. Зростання напруження та військова активність обох сторін спричинили серйозне загострення ситуації.

Дипломатичні зусилля та перемир'я:

1. Після інтенсивних переговорів США та КНР досягли домовленості про припинення обстрілів островів Квемой у 1955 р.

2. Ця угода стала відомою як Друге Тайванське перемир'я.

Політичні наслідки: хоча військові дії завершилися, політичний конфлікт між Китаєм та Тайванем продовжився. КНР продовжувала вважати Тайвань своєю територією та намагалася ізолювати Тайвань на міжнародній арені [44].

Перша Тайванська криза підкреслила гостроту суперечностей між КНР та Тайванем, а також вплив США на динаміку регіональних відносин. Це був лише початок тривалої серії політичних та військових конфліктів та напруженостей між обома сторонами щодо статусу Тайваню.

Друга Тайванська криза, також відома як Криза у протоці Тайвань (1958), була напруженою ситуацією між Китайською Народною Республікою та США на одному боці та Республікою Китай (Тайванем) на іншому. Ця криза виникла через конфлікт

навколо островів Квемой (Qemou) та Матсу (Matsu), які знаходилися поблизу узбережжя Китаю [41].

Основні події та аспекти другої Тайванської кризи:

Політичний та військовий контекст:

1. Конфлікт між КНР та Республікою Китай стосувався питання, яка з двох держав є легітимним представником китайського народу.

2. Острови Квемой та Матсу, що належали до Тайваню, визначали майбутню долю Тайваню.

Зростання напруження та військові дії:

1. КНР почала обстріли островів Квемой та Матсу, намагаючись вплинути на волевиявлення мешканців цих островів і надати підставу для дипломатичного тиску на Тайвань та США.

2. США, які підтримували Тайвань, заявили, що обстріли можуть спричинити подальший військовий конфлікт, і почали розміщення військових сил у регіоні.

Протистояння та дипломатичні спроби:

1. На перший погляд, ситуація зростала до можливого військового конфлікту між США та КНР. Обидві сторони демонстрували готовність вжити військових заходів.

2. Однак великий масштаб ескалації був уникнутий завдяки спільним зусиллям, включаючи прямі дипломатичні переговори між КНР та США.

Домовленості та зменшення напруження: у березні 1955 р. було досягнуто тимчасової домовленості, яка призвела до зупинки обстрілів островів Квемой та Матсу. Це було найважливішим досягненням, яке допомогло уникнути відкритого військового конфлікту та подальшої ескалації.

Політичні та міжнародні наслідки:

1. Друга Тайванська криза підкреслила надзвичайну вразливість ситуації в регіоні та готовність обидвох сторін до військової дії.

2. Це також надало поштовх до подальших дипломатичних зусиль для врегулювання відносин між Тайванем та КНР, які тривають досі.

Друга Тайванська криза свідчила про складний характер відносин між Китаєм, Тайванем та США, а також про те, як взаємодія між державами може впливати на геополітичний стан у регіоні [23, с. 49].

Друга Тайванська криза (1958) має кілька додаткових важливих аспектів і наслідків. По-перше, США визначили Тайвань як ключову точку стратегічної оборони в Азії та були готові вжити військові заходи для підтримки Тайваню. Разом з морською облогою, США встановили блокаду Китайського узбережжя для запобігання можливому вторгненню на Тайвань. Окрім цього, друга Тайванська криза спричинила велику міжнародну увагу та обговорення, зокрема через можливість військового конфлікту між США та КНР. Багато країн закликали обидві сторони утриматися від військових дій та розв'язання конфлікту шляхом мирних засобів.

По-друге, друга Тайванська криза також послужила як стимул для налагодження дипломатичних контактів між США та КНР. А у 1958 р. було встановлено лінію «гарячої телефонної лінії» між Вашингтоном та Пекіном, що дозволяло обговорювати нагальні питання [14, с. 149].

Друга Тайванська криза виникла всього через кілька років після завершення першої Тайванської кризи (1954–1955), що свідчить про непостійний характер відносин між обома сторонами. Значний рівень військової підготовки та готовності до війни з обох боків створював потенційну загрозу військового вторгнення та відкритого конфлікту.

Проте за підтримки ООН та інших країн, конфлікт між США та КНР було вичерпано, і була досягнута домовленість про зменшення напруженості та припинення військових дій.

Друга Тайванська криза підкреслила серйозність конфлікту між Китаєм та Тайванем, а також взаємовідносин зі США. Цей конфлікт також відзначився активними дипломатичними та військовими зусиллями з обох боків для підтримки своїх позицій та забезпечення безпеки у регіоні [22, с. 179].

Третя Тайванська криза (1995-1996) була спричинена візитом президента Тайваню Лі Тен-хуя до Сполучених Штатів Америки та наміром розширити обмін на вищому рівні між Тайванем та США. Китайська Народна Республіка реагувала на це

дуже негативно, вбачаючи у цьому можливість посилення міжнародної позиції Тайваню та навіть можливість проголошення незалежності [47, с. 91].

Основні події та аспекти Третьої Тайванської кризи:

Лі Тен-ху та візит до США. Президент Тайваню Лі Тен-ху планував візит до США для виступу в університеті Корнель та зустрічей з американськими посадовцями.

Китайська реакція: КНР була дуже обурена цим візитом та сприйняла його як спробу посилення відносин між США та Тайванем на вищому рівні. Китай закликав США відмовитися від відвідування Тайваню та переговорів з Лі Тен-хуем.

Військова діяльність та напруженість: КНР почала проводити військові навчання та військові маневри біля Тайваню, включаючи ракетні випробування та військові навчання.

Американська реакція: США висловили підтримку політиці «однієї Китайської держави», але також підкреслили своє право на торгівлю з Тайванем та на співпрацю у сфері безпеки Тайванської протоки.

Дипломатичні зусилля: під тиском міжнародної спільноти та для зменшення напруження, КНР припинила військові навчання та обіцяла не використовувати силу проти Тайваню.

Криза завершилася в березні 1996 р., коли вибори в Тайвані підтвердили підтримку Лі Тен-ху та підтримку продовження статусу-кво у відносинах між Тайванем та Китаєм [13, с. 16].

Третя Тайванська криза відзначилася різким зростанням напруженості між Китаєм та Тайванем, а також нагадала про гостроту питання щодо статусу Тайваню в міжнародних відносинах.

Події навколо Тайваню в середині 2022 р. вже називають Четвертою кризою у Тайванській протоці. Окрім питання суверенітету острова, наріжним каменем конфлікту стала найпотужніша у світі індустрія високих технологій Тайваню, від якої залежать економіки США, Китаю та багатьох інших країн.

Протягом останнього року Тайвань перемістився у центр міжнародної уваги. Військові навчання НВАК, дедалі різкіша риторика з усіх боків, візити різних

парламентських делегацій до Тайбею істотно підняли ставки в регіональному протистоянні. На тлі російської агресії в Україні та краху основних систем міжнародної безпеки ці тенденції виглядали ще загрозливішими. Візит спікера Палати представників Конгресу США Ненсі Пелосі до Тайваню став кульмінацією цих подій.

Попри зниження уваги світових медіа, тайванський конфлікт далі набирає обертів: влада КНР заборонила ввезення в країну продукції з маркуванням «Тайвань» або «Китайська Республіка», готуючи військову блокаду острову. А Тайвань відкидає можливість поступитися власним суверенітетом на користь Пекіна та готується до повномасштабного вторгнення з материкового Китаю.

Останніми роками Пекін, який значно наростив свій військовий потенціал, регулярно порушує повітряний простір Тайваню та продовжує претендувати на повну владу над островом. Попри тісний економічний зв'язок, влада КНР прямо зараз проводить небезпечні військові маневри поблизу острова та може готувати його повну блокаду. Для захисту від цієї загрози уряд Китайської Республіки представив рекордний оборонний бюджет, який становить 19,41 млрд доларів – 15% від загальних державних витрат [73].

Отже, від військового шляху вирішення кризи Пекін не відмовляється і буде залишати цей план як останній варіант завершення територіальної приналежності Тайваню до материкового Китаю.

1.3 Методологічні засади дослідження

Метод (від грецьк. *methodos* – шлях дослідження, вчення) – спосіб досягнення будь-якої мети, сукупність прийомів або операцій практичного чи теоретичного пізнання дійсності, існує в науці як результат осмислення певних комплексних сукупностей конкретного досвіду і пов'язаний з операціоналізацією теоретичного знання. У широкому сенсі розуміється як свідомий спосіб досягнення результату, вирішення поставлених завдань, він передбачає послідовність дій, що вживаються в

процесі пізнавальної діяльності на основі свідомого та чітко сформульованого плану [11, с. 40; 57].

Метод політичного прогнозування можна визначити як складний спосіб (або сукупність простих прийомів) дослідження перспектив розвитку політичних явищ і процесів, конкретна форма послідовних теоретичних і практичних підходів до розробки прогнозів на основі всебічного пізнання об'єкта прогнозування. Таким чином, методи прогнозування дозволяють репрезентувати досліджуваний об'єкт як певну динамічну систему взаємодій різних явищ, знайти закономірності їх впливу одне на одного і тим самим дають можливість відтворити з певною мірою вірогідності поведінку цієї системи в майбутньому.

У багатьох випадках жоден з методів сам по собі не може забезпечити необхідну міру достовірності й точності прогнозу, але будучи використаними у певних поєднаннях з іншими, вони виявляються досить ефективними: переваги одного методу компенсують недоліки іншого. Необхідність комбінування різних методів часто виникає при прогнозуванні процесів, що характеризуються наявністю складних взаємозв'язків. Використання комбінації методів є одним із шляхів верифікації прогнозів. Збіг результатів прогнозування, отриманих різними методами, є одним зі свідчень їх надійності [7].

Звідси можна зробити висновок, що політичне прогнозування – це процес науково обґрунтованого припущення про можливі шляхи розвитку політичних подій у майбутньому, вироблення рекомендацій для практичної діяльності в певних умовах.

Узагальнюючи доробок вітчизняних і зарубіжних вчених, можна стверджувати, що вони переважно визначають такі методи, які можуть бути використані для прогнозування політичних процесів:

- індивідуальної експертної оцінки;
- колективної експертної оцінки;
- Делфі;
- експертного опитування;
- «мозкового штурму»;
- екстраполяції;

- інтерполяції;
- історичної аналогії;
- побудови сценаріїв;
- імітаційних ігор;
- побудови дерева цілей;
- сітьових граф;
- аналізу взаємних впливів тощо.

Метод екстраполяції ґрунтується на ідеї, що більшість політичних явищ є тривалими процесами, і їх рух можна передбачити, аналізуючи ланцюг подій у минулому та сучасному часі.

Метод аналогії дозволяє прогнозувати майбутні події на основі подібності умов, які спричинили події в минулому.

Метод сценаріїв описує можливі майбутні події в конкретному регіоні або світі. Він використовується для розробки політичних рішень та передбачень на тривалу перспективу.

Експертна оцінка ґрунтується на знаннях та досвіді фахівців, які мають загальноприйняті знання у галузі прогнозування. Думки експертів можуть бути зібрані за допомогою опитувань або ділових ігор.

Метод моделювання використовується для отримання знань про майбутні стани політичних відносин шляхом створення уявного образу об'єкта.

Метод експертних оцінок надає об'єктивну характеристику якісних і кількісних аспектів об'єкта прогнозування на основі обробки думок експертів. Етапи цього методу включають вибір експертів, складання анкет для їхнього опитування, збір експертних висновків, оцінку погодженості думок експертів і визначення вірогідності результатів.

Іншим підходом є метод «Дельфі», який включає в себе складний процес отримання та математичної обробки відповідей. Цей метод передбачає створення прогнозів на основі об'єктивного знання про досліджуваний об'єкт, із врахуванням суб'єктивних поглядів і думок опитуваних. Важливу роль відіграє інтуїція, яка базується на досвіді експертів, іноді вона може вказати на правильне рішення.

Зрозуміло, що такі прогнози можуть бути неточними, особливо у великих проміжках часу, але особливо у важких завданнях інтуїтивний підхід не завжди призводить до бажаних результатів.

Метод «Дельфі» варто використовувати для визначення загального переважаючого погляду серед опитуваних стосовно конкретної проблеми, особливо в контексті короткострокових прогнозів та передбачень локальних подій. Зазвичай цей метод віднесений до методів експертних оцінок. Щоправда, варто зазначити, що всі методи експертної оцінки мають свої обмеження: вони можуть бути обтяжливими, оскільки вимагають часу на збір відповідей від експертів, що надають значну об'ємну інформацію. Крім того, якість оцінки великою мірою залежить від кваліфікації експертів, оскільки метод покладається на їх суб'єктивний досвід та думки.

При довгостроковому прогнозуванні використовується метод екстраполяції, що полягає в подовженні сучасних тенденцій у майбутнє. Цей метод спрямований на створення динамічних рядів показників для прогнозованого процесу, які починаються якнайраніше і охоплюють період прогнозу. Застосування складних формул екстраполяції та теорії ймовірностей дозволяє точніше оцінювати можливі зрушення в екстрапольованих тенденціях. Наприклад, метод «Дельфі» використовує цей підхід і вивчає можливість вичерпання ресурсів та настання екологічних, енергетичних та сировинних криз у майбутньому.

Також використовується метод аналогії, який полягає в порівнянні стану справ у певній державі з історично подібними ситуаціями в інших державах.

В останні десятиліття методи імітаційного моделювання стали популярними, зокрема в сфері кібернетики. Вони включають створення спрощених агрегованих моделей об'єкта дослідження, таких як системи міжнародних відносин, і дозволяють вивчити їхню еволюцію за допомогою комп'ютерів. Цей метод знайшов застосування в ігровому імітаційному моделюванні, де можливі різні сценарії подій, включаючи суб'єктивні реакції учасників.

У зв'язку з великою кількістю факторів, що впливають на політичні процеси, політичне прогнозування найчастіше розробляється у вигляді варіантів і альтернатив розвитку, які описують вірогідні характеристики майбутніх подій, процесів та явищ.

Важливо зауважити, що точність прогнозів зазвичай зменшується зі збільшенням часового проміжку прогнозу, оскільки нові фактори та тенденції можуть виникати у майбутньому, які не були попередньо враховані у вихідних даних для аналізу. Найточніші прогнози зазвичай стосуються короткострокових подій.

Все ж найпопулярнішим є сценарний метод – це підхід до навчання та розв'язання завдань, який базується на створенні і використанні сценаріїв або вигаданих ситуацій для досягнення певних цілей. Цей метод використовується в різних сферах, таких як освіта, бізнес, публічна діяльність та інші, для покращення розуміння, вирішення проблем та тренування навичок.

Сценарний метод часто використовується для створення реалістичних ситуацій, які можуть виникнути у певному контексті. Це допомагає людям практикувати прийняття рішень, аналізувати ситуації, розв'язувати проблеми та вдосконалювати свої навички.

Основні етапи використання сценарного методу:

1. Створення сценарію: розробляється реалістичний сценарій або ситуація, яка включає в себе основні деталі та фактори, що впливають на вирішення проблеми.

2. Участь у сценарії: учасники методу розглядають сценарій, імітують взаємодію з ним та роблять рішення на основі представленої інформації.

3. Аналіз і обговорення: після того, як учасники прийняли рішення або виконали певні дії, проводиться обговорення результатів, аналіз можливих наслідків та альтернативних варіантів дій.

4. Вивчення з досвіду: учасники вчаться на основі власного досвіду у сценарії, виявляючи успішні підходи та помилки, які можна уникнути в реальних ситуаціях.

Цей метод може бути застосований як індивідуально, так і в груповій формі. Він дозволяє розвивати критичне мислення, комунікативні та проблемні навички, а також сприяє практичному вивченню матеріалу.

Сценарії можуть бути використані для різних цілей, і в залежності від цієї мети можуть бути виділені чотири основні типи сценаріїв.

1. Візуальний сценарій: у цьому випадку описується ідеальне майбутнє, якого бажають досягнути. Використовується для докладного визначення характеристик найбільш бажаного результату.

2. Проектний сценарій: припускаються найкращі уявлення про очікуване майбутнє. Використовується для аналізу можливих наслідків поточної діяльності згідно з визначеними планами.

3. Маршрутний сценарій: визначаються шляхи досягнення майбутнього з поточного стану, використовуючи порівняння з ідеальним майбутнім, як описано в візуальному сценарії. Використовується для отримання докладного розуміння послідовності процесів, що потрібно виконати.

4. Альтернативний сценарій: використовується для порівняння різних варіантів за допомогою багатьох сценаріїв, які включають візуальні, проектні та маршрутні елементи. Цей метод допомагає створити нові знання про багато можливих станів речей і їх порівняння.

Правильне визначення цілей сценарного моделювання й усвідомлений вибір методу сценарного моделювання є ефективними способами підвищення продуктивності і якості процесу моделювання. Вибір конкретного виду сценарію визначає, які методи моделювання будуть використані.

Незалежно від обраного типу сценарію, існують певні умови, які потрібно виконати для забезпечення адекватності сценарію. Сценарії повинні бути логічними, зв'язними, правдоподібними та відповідати реальному контексту та бути зрозумілими для користувачів. Ці правила, хоча і обмежують деякі аспекти творення сценаріїв, є важливими, щоб уникнути втрати зв'язку з реальністю. Сценарії моделювання в цілому мають одну спільну мету – допомогти розкрити майбутні можливості.

Існують щонайменше чотири типи сценарних підходів, кожен з яких має свої власні цілі. Візуальний сценарій допомагає відобразити ідеальний або найбажаніший сценарій. Проектний сценарій візуалізує очікування на основі поточної ситуації. Маршрутний сценарій порівнює поточний і майбутній стани для розробки стратегій змін. Альтернативні сценарії показують набір можливих майбутніх змін, щоб обмежити вплив факторів невизначеності, які важко або неможливо передбачити.

Вибір конкретного методу або їх комбінації залежить від потреб і постановки конкретної задачі.

Отже, конфлікт щодо Тайваню виник у 1949 р., коли комуністи під керівництвом Мао Цзедуна перемогли у громадянській війні на материковому Китаї, і прийшли до влади. Тоді Чан Кайші, опонент Мао, з великою кількістю своїх прибічників із націоналістичної партії Гоміньдан, відступив на острів Тайвань і встановив там нову державу зі столицею в Тайбеї. У 1945 р. Тайвань став членом ООН, включаючи Раду Безпеки.

З напливом часу напруженість між Китаєм і Тайванем постійно наростає. Нещодавно кількість китайських військових літаків, направлених в район протиповітряної оборони Тайваню, досягла рекордних показників. Це свідчить про загострення питання щодо майбутнього статусу Тайваню.

Китай розглядає Тайвань як частину своєї території, що тимчасово відокремилася, і сподівається на його майбутнє повернення під контроль Китаю. Проте Тайвань вважає себе незалежною країною з власною конституцією та демократично обраними лідерами. Китай активно використовує дипломатичний тиск на інші країни, щоб вони не визнавали Тайвань і не підтримували будь-які інші заходи, спрямовані на визнання Тайваню як незалежної держави.

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ТАЙВАНСЬКОЇ КРИЗИ

2.1 Внутрішньополітична ситуація на Тайвані

Тайвань, офіційно відомий як Республіка Китай, визнаний як успішна де-факто держава в Східній Азії. Хоча Китайська Народна Республіка розглядає Тайвань як сепаратистський регіон, останній ефективно розвивається в політичній, економічній та соціальній сферах як незалежна політична одиниця. Відзначаються його значущі досягнення в галузі науки та технологій. Навіть при обмеженому дипломатичному визнанні кількох країн у Карибському та Тихоокеанському регіонах, Тайвань став одним із ключових гравців на світовій арені та лідером у виробництві комп'ютерних технологій. Широкий спектр торговельних і культурних зв'язків дозволяє цій де-факто державі залишатися активною в міжнародних відносинах, навіть при дипломатичних невизначеностях. Геополітичне значення Тайваню важко переоцінити, оскільки його політичний розвиток визначає позиції Китаю та Сполучених Штатів Америки в Азії, а також реалізацію територіальних амбіцій Китаю та впливу Вашингтона в географічній близькості до КНР [50, с. 198].

Як ми раніше вказували, політичне розз'єднання Тайваню від материкової частини Китаю стало результатом громадянської війни 1927-1949 рр. в Китаї між силами правлячого націоналістичного уряду під керівництвом партії Гоміньдан і китайськими комуністами. Після перемоги комуністичних сил на більшій частині Китаю з'явилася Китайська Народна Республіка, і лідери колишньої керівної партії Гоміньдан були змушені емігрувати на острів Тайвань, де зберегли владу. Спочатку уряд Тайваню отримав міжнародне визнання і представляв китайський народ в ООН. Але після того, як Китайська Народна Республіка, активно борючись за своє дипломатичне визнання, стала членом ООН у 1971 р., Тайвань втратив своє місце в цій всесвітній організації й опинився в дипломатичній ізоляції, фактично перетворившись на де-факто державу. Як зауважує К. Купмен, з того часу «Тайвань існує як держава в невизначеному стані, ні під контролем Китаю, ні незалежна» [77, с. 224].

Китай вважає Тайвань своєю провінцією, тоді як влада острова повторно висловлювала готовність захищати його суверенітет, демократію і свободу, включаючи можливість використання збройних засобів. Тайвань є фактичною державою з розвинутими неофіційними зв'язками у всьому світі. Згідно з Б. Бартменом, «теперішній міжнародний статус Тайваню є, можливо, найбільшою аномалією в міжнародній системі» [58]. Ч. Керолен визначає Тайвань як де-факто державу з «невизначеним існуванням», обладнаною стабільною економічною системою, «дозрілим демократичним урядом і кваліфікованим населенням, яке відповідає сучасним вимогам» [66, с. 429-430].

Цікаво, що Тайвань ніколи офіційно не проголошував своєї незалежності на території, яку контролює, однак, за словами президента Тайваню Цай Інвень, формальна декларація незалежності не має значення, оскільки острів і без неї є незалежною державою [21].

На Тайвані наразі проживає 23,5 млн людей. Країна є однією з передових у світі, маючи високу якість вищої освіти, ефективну систему охорони здоров'я та інноваційні галузі промисловості. Медична система Тайваню служить прикладом для інших країн, що підтверджується успішним контролем над COVID-19. Цей успіх зумовлено дієвою роботою центрального епідемічного командного центру, ефективними прикордонними і карантинними заходами, системою відстеження контактів, великою кількістю тестувань, видачею сертифікатів про одужання та реєстрацією історії подорожей у медичних картках страхування тощо.

Управління у галузі охорони здоров'я відзначається координацією, розумінням та прозорістю, враховуючи попередній досвід боротьби з коронавірусом SARS у 2003 р. [65; 80]. Всі ці заходи допомогли значно зменшити кількість заражених і смертей від COVID-19. Натомість для зменшення негативного впливу на екологію, на Тайвані виготовляють зарядні пристрої для телефонів з використаних захисних масок, які розкладаються в природі дуже повільно: з 10 тисяч масок отримують 40 тисяч зарядних пристроїв для телефонів [25].

Експерти міжнародного рівня високо оцінюють розвиток демократії на Тайвані. До 1987 р. у цій де-факто державі домінувала авторитарна однопартійна система під

керівництвом Гоміньдану. Проте під впливом громадянського тиску на політичну лібералізацію, Тайвань відзначив поступовий та мирний перехід до представницької виборчої системи [65; 89]. За словами П. Білака, саме процес «демократизації Тайваню сприяв формуванню тайванської ідентичності та прагненню частини населення острова висловити незалежність» [3, с. 57].

Політична система Тайваню включає дві великі партії – Гоміньдан та Демократичну прогресивну партію. Обидві отримують підтримку від менших політичних груп, створюючи два політичні блоки, відомі як Синій (Гоміньдан) та Зелений (Демократична прогресивна партія) [65].

Згідно з дослідженням «Свобода в світі 2020», яке визначає рівень демократії у різних країнах, Тайвань вважається вільною, тобто демократичною країною. Воно отримало 1 бал за підтримку політичних та громадянських свобод, де 1 – найвищий рівень, а 7 – найнижчий [72, с. 1456]. Вибори на Тайвані визнаються вільними, справедливими та висококонкурентними, а явка на президентських перегонах зазвичай перевищує 70% [65].

Таким чином, залучення Тайваню до «клубу демократичних держав» як противаги авторитарному Китаю поглиблює розрив між цими двома територіями і робить об'єднання їх перспектив малоімовірним. До кінця 80-х рр. ХХ ст. в Тайвані, де-факто державі, панувала авторитарна система, яка залишила слід у мовній сфері: основною мовою залишається мандаринська китайська з традиційними ієрогліфами, у той час як у Китаї використовується її спрощена версія. Більше 95% тайванців належать до етнічних груп хань, включаючи підгрупи хокло і хакка, а також тих, хто прибув з материкового Китаю наприкінці 40-х рр. ХХ ст. разом з лідерами партії Гоміньдан [92].

За словами Ч. Керолена, етнічний склад населення Тайваню і материкового Китаю схожий, проте обидві території обрали різні шляхи розвитку [66, с. 431]. Цікаво, що етнічний фактор, який часто визначає формування де-факто держав, в даному випадку не став ключовим фактором у створенні Тайваню, адже його виникнення було суттєвим наслідком ряду політичних обставин.

Значущими демографічними викликами для Тайваню є старіння населення та низький рівень народжуваності. Прогнозується, що до 2026 р. Тайвань стане суспільством з великою кількістю людей літнього віку, становлячи не менше 20% населення у віці 65 років і старше. Приблизно до 2065 р. категорія осіб у віці 65 років і старше складе 40% населення, що призведе до співвідношення осіб літнього віку до осіб репродуктивного віку відповідно 1:1,2, у порівнянні з 1:5 у 2018 р. [85].

Тайвань входить у двадцятку найпотужніших світових економік [9]. Країна пройшла складний етап економічного розвитку, перейшовши від стратегії імпортозаміщення у 50-60-х рр. ХХ ст. до акценту на експорт. Науковий та технологічний розвиток на острові взяв свій початок у повному обсязі в 80-х рр. ХХ ст. Тайвань досягнув часткового економічного успіху завдяки ранній мобілізації сільськогосподарського сектору, переходу від вирощування рису і виробництва цукру до вирощування нетрадиційних культур, таких як гриби і спаржа. Ці кроки виявилися трудомісткими, але дали позитивні результати у сфері експорту [85]. Сільське господарство, яке колись виконувало ключову роль у розвитку острова, зараз не виступає основним каталізатором його розвитку.

Монтаж електроніки, виробництво текстилю та одягу, а також інші галузі легкої промисловості поступово переміщуються за кордон, зокрема, на материковий Китай, завдяки тайванським іноземним інвестиціям, які створюють доступні ринки у сусідніх країнах [87, с. 42-43]. На Тайвані відіграють ключову роль високотехнологічні галузі, такі як виробництво напівпровідників, біотехнологій і відновлюваних ресурсів [9].

Наталія Бутирська визнає Тайвань «світовим економічним центром», оскільки тайванські компанії постачають 63% світового обсягу напівпровідників. Компанія Taiwan Semiconductor Manufacturing Co (TSMC) виробляє більше половини світових чіпів на замовлення та майже 90% сучасних процесорів [8]. Крім того, такі тайванські підприємства, як Quanta і Foxconn, є провідними світовими контрактними виробниками електроніки та комп'ютерів [92].

Отже, правильно вибрані стратегічні напрямки в економіці та науковому розвитку дозволили Тайваню стати ключовим гравцем на ринку високих технологій.

Потенційна дестабілізація політичної чи економічної обстановки на острові не лише загрожує добробуту його населення, але й може вразити ринок технологій у сучасному цифровому світі.

У місцевих виборах в Республіці Китай Демократична прогресивна партія (ДПП) зазнала однієї з найсерйозніших поразок у своїй історії. ДПП виграла лише п'ять із 13 місць, тоді як Китайська націоналістична партія (КНП) здобула інші вісім місць на посади мерів та губернаторів. ДПП отримала 41,62% голосів, а КНП – 50,03% загальної кількості голосів, порівняно з виборами президента Тайваню 2020 р., коли обидві партії відповідно здобули 57,13% і 38,61% голосів. Після практики ДПП покладати відповідальність за свої виборчі поразки на найвишого лідера, президент Цай Інъвен відійшов від посади голови партії негайно після виборів.

Чому виграші КНП на виборах можуть вплинути на відносини між США, Тайванем та Китаєм у найближчому майбутньому? По-перше, ДПП втратила підтримку багатьох виборців через такі речі, як безліч неефективних дій у боротьбі з COVID-19; ознаки змови між організованою злочинністю та високопоставленими поліцейськими, суддями, прокурорами та антикорупційними посадовцями; низький рівень управління кандидатів і діючих представників ДПП; неспроможність покращити економічний стан молодих людей; та втома виборців від довгострокового маніпулювання інформацією «кібер-армією», яка підтримує ДПП в кіберпросторі.

По-друге, згідно з опитуванням громадської думки, проведеним у жовтні 2022 р. Центром виборчих досліджень Національного університету Ченчжі в Тайвані, приголомшлива більшість тайванських громадян відкидає спроби Пекіну здійснити уніфікацію (88,6%). 74,4% опитаних також підтримує недавню деклараційну політику Цай щодо Китаю, яка полягає в дотриманні: свободи і демократії, закріплених у Конституції Тайваню; суверенітету Тайваню перед вторгненням КНР; та принципу, що майбутнє Тайваню має відповідати волі всіх тайванців. Трохи меншій більшості в 57,3% віддає перевагу збереженню статус-кво над уніфікацією чи незалежністю.

2.2 Місце Тайваню на міжнародній арені

На сьогоднішній день Тайвань утримує дипломатичні стосунки лише з 14 державами-членами ООН. Починаючи з 2016 р., декілька країн відкликали своє визнання Тайваню через активну кампанію КНР, спрямовану на скасування іноземними країнами визнання після загострення відносин між Пекіном і Тайбеєм. На території Тайваню існують неофіційні представництва 59 держав, проте КНР наполягає на тому, щоб ці представництва у своїх назвах не використовували слово «Тайвань» [64; 71].

Сполучені Штати Америки виступають головним неофіційним союзником і захисником Тайваню, зобов'язаним захищати острів у разі агресії з боку Китаю, згідно із Законом про відносини з Тайванем, прийнятим Конгресом США у 1979 р. як відповідь на визнання Китайської Народної Республіки адміністрацією Дж. Картера [87, с. 125; 68, с. 3]. Участь Тайваню у міжнародних організаціях обмежена, іноді він входить під назвою «Китайський Тайбей», зокрема в Світовій організації торгівлі та Азійсько-Тихоокеанському економічному співробітництві. Тайвань є спостерігачем у Всесвітній організації охорони здоров'я, проте його участь у Всесвітній асамблеї охорони здоров'я блокується Китаєм з 2016 р. [70].

Тайвань усунутий від засідань Міжнародної організації цивільної авіації, незважаючи на те, що на острові є важливі аеропорти, зокрема Таюаньський міжнародний аеропорт, один із десяти найбільш завантажених аеропортів світу [80, с. 2-3]. Тайвань має статус спостерігача у Всесвітній організації охорони здоров'я (ВООЗ), однак його участь у Всесвітній асамблеї охорони здоров'я, яка є щорічним форумом для прийняття рішень ВООЗ, з 2016 р. заблокована Китаєм [71].

На міжнародній арені Тайвань має специфічний статус і роль через свою політичну та геополітичну ситуацію. Офіційно відомий як Республіка Китай, Тайвань виявляє активність у деяких аспектах, але також обмежений у багатьох аспектах через невизнання його суверенітету деякими державами та тиск з боку Китаю. Ось деякі аспекти ролі Тайваню на міжнародній арені:

Політичний статус: більшість країн та міжнародних організацій визнають належність Тайваню до Китайської Народної Республіки (КНР) та не встановлюють дипломатичних відносин з Тайванем. Одночасно Тайвань є незалежною демократичною країною з власною владою, економікою та культурою.

Міжнародні організації: Тайвань не є членом багатьох міжнародних організацій через невизнання його суверенітету КНР. Це обмежує його можливості впливати на глобальні питання та взаємодіяти з іншими країнами.

Економіка: Тайвань відомий своєю високорозвиненою економікою та інноваційними технологіями. Він є важливим гравцем у глобальному постачанні технологічних компонентів, зокрема в області електроніки.

Політичні відносини: Тайвань має дипломатичні відносини лише з декількома країнами, оскільки багато держав встановили дипломатичні зв'язки з КНР в обмін на визнання принципу «Одного Китаю». Тайвань активно прагне розширювати свої міжнародні зв'язки через торгівлю, культурний обмін та гуманітарну допомогу.

Безпекові питання: геополітичне розташування Тайваню уздовж важливих морських маршрутів та його стратегічна значущість призводять до посиленої уваги з боку регіональних та світових акторів, зокрема КНР та Сполучених Штатів, стосовно його безпеки та майбутнього статусу.

Загалом, роль Тайваню на міжнародній арені визначається багатьма факторами, такими як його власна демократична система, економічний вплив та геополітичне розташування, але вона також обмежена політичними складнощами, пов'язаними з його стосунками з Китаєм [16, с. 118].

Таким чином, було сформовано порівняльну таблицю між Тайванем та Китаєм (КНР) за деякими ключовими показниками (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Показник	Тайвань	Китай (КНР)
Офіційна назва	Республіка Китай (Тайвань)	Китайська Народна Республіка
Столиця	Тайбей	Пекін
Площа (кв. км)	35,980	9,596,961
Населення	Понад 23 млн	Понад 1,4 млрд
Мова	Мандарин (офіційна)	Китайська (мандарин)
Тип уряду	Республіка	Однопартійна комуністична
Голова держави/уряду	Президент і Прем'єр-міністр	Президент і Прем'єр-міністр

Географія	Острів в Південно-Східній Азії	Південна та Східна Азія
Господарство	Високорозвинене, висока технологічна база, експортоорієнтоване	Велике різноманіття, включаючи важку промисловість та сільське господарство, велика виробництво
Валюта	Новий тайваньський долар (TWD)	Юань (CNY)
Система освіти	Високий рівень освіти, велика кількість вищих навчальних закладів	Різноманітність рівнів освіти, багато вищих навчальних закладів
Відносини з Китаєм	Напружені, політична діаспора, незалежність незавершена	Спірні питання щодо суверенітету Тайваню, торгівля та обмін культурними зв'язками
Міжнародні відносини	Політично-економічні зв'язки з багатьма країнами, не є членом ООН	Член ООН, активні міжнародні відносини, одна з найбільших економік у світі
Середня тривалість життя	Приблизно 80 років	Приблизно 76 років
Релігія	Буддизм, даосизм, конфуціанство	Політеїзм, буддизм, даосизм, християнство, іслам та ін.
Клімат	Субтропічний і тропічний на південному сході, субарктичний в горах	Різноманітність від помірного до субтропічного та тропічного

Джерело: розроблено автором за даними [44; 87]

Ця таблиця надає загальний огляд основних відмінностей між Тайванем та Китаєм за різними аспектами, включаючи географію, політику, економіку, культуру та соціальні питання.

2.3 Позиція основних учасників конфлікту (Китай, Тайвань, США)

Від самого заснування цієї території за неї боролися голландці, португальці та іспанці, а висадилася маньчжурська армія, яка насильно внесла острів до складу китайської провінції Фуцзянь. Дотепер державу населяє лише китайське населення. Тайванці ж прекрасно пам'ятають часи Другої світової війни, після якої вибухнула кривава громадянська війна, внаслідок якої вся переможена китайська влада, і Гоміндан також, а ще багато біженців втекли в Тайвань. Переселенці сподівалися повернутися на материк після падіння комуністичного режиму, однак цього не сталося. На острові тривало правління славнозвісного Чан Кайші. Саме тоді відносини Китаю з Тайванем почалися псуватися: острів взяв курс на зближення з США, отримавши у такий спосіб плацдарм для економічного ривка [16, с. 118].

Не варто забувати, що Тайвань представляв інтереси Китаю в ООН, адже КНР не мала доступу до цієї організації. У 1971 р. все кардинально змінилося через визнання Вашингтоном Пекіна столицею КНР. Китайська республіка Тайвань втратила місце в ООН і виявилася в дипломатичній ізоляції.

У лютому 1972 р. президент США Річард Ніксон відвідав Китай, що спричинило укладення Спільного комюніке у Шанхаї. Документ визнавав позицію КНР стосовно єдиного Китаю та Тайваню як його невід'ємної частини, і США не заперечували проти цього. 1 січня 1979 р. Китай та США установили офіційні дипломатичні відносини. Однак через три місяці після укладення комюніке, Конгрес США прийняв «Акт про взаємини з Тайванем», який суперечив умовам угоди з КНР. Це вибудувало нові бар'єри для китайсько-американських відносин і призвело до постачання Тайваню 150 винищувачів типу F-16, що спричинило напруження. Відносини між Тайванем і Китайською Народною Республікою є складними. КНР прагне перетворити острів у спеціальний адміністративний регіон за формулою «одна держава, дві системи», де існує лише один Китай, і будь-яка держава, яка встановлює дипломатичні відносини з КНР, повинна визнати претензії КНР на Тайвань. Успіх у справах розвитку та торговельних угодах з КНР часто залежить від підтримки цього принципу.

В останні часи у політичних і військових колах зростає обурення щодо можливого захоплення Тайваню Китаєм. Адмірал США Ф. Девідсон висловлює думку, що Тайвань став об'єктом уваги китайських військових, і протягом наступних років може стати об'єктом збройної агресії з боку КНР, оскільки приєднання Тайваню входить у його амбіційні плани [18].

Відносини між Тайванем і КНР успішно розвивалися в період з 2008 по 2016 рр., проте значно погіршилися після приходу до влади на Тайвані уряду Цай Інвень, лідера Демократичної прогресивної партії. Нова влада відхилила формулу «консенсус 1992 року», яка передбачала визнання Тайваню і материкового Китаю як частин «одного Китаю», узгоджену між партією Гоміньдан і Комуністичною партією Китаю [89].

КНР активно намагається заважати розширенню міжнародних зв'язків Тайваню. Нещодавній конфлікт між КНР і Литвою є прикладом цього. Початок роботи представницького офісу Тайваню в Литві викликав конфлікт, що спричинив зниження дипломатичних відносин між КНР і Литвою. КНР вживає тиск на литовські компанії, щоб вони припинили використання литовських компонентів, та блокує в'їзд литовських вантажів до своєї країни. Незважаючи на ці труднощі, Тайвань оголосив про запуск кредитної програми на 1 млрд доларів США для фінансування спільних проєктів литовських і тайванських компаній у шести сферах бізнесу.

У весняному періоді 2022 р. Литва встановила торгове представництво в цій де-факто державі [46]. З точки зору геополітичного положення Тайвань є важливим стратегічним об'єктом. Розташований між Японією на півночі та Філіппінами на півдні, він є ключовою частиною «першого ланцюга островів», який простягається вздовж узбережжя Китаю та перешкоджає йому у доступі до Тихого океану. Захопленням Тайваню Китай забезпечив би собі вільний вихід у Тихий океан, а його військові засоби, такі як літаки, кораблі та ракети великої дальності, змогли б потенційно загрожувати американським територіям, таким як Гуам або навіть Гавайські острови. Крім того, Китай міг би контролювати регіональні морські шляхи і представляти загрозу для Японії, перебуваючи в зоні досягнення острова Окінава, де знаходиться значний військовий контингент США (понад 25 тисяч осіб). Філіппіни на півдні також були б об'єктом хвилювання, оскільки південний край Тайваню розташований недалеко від північного узбережжя найбільшого острова Філіппінського архіпелагу, Лусон [92].

Отже, контроль над Тайванем не лише розширював би можливості впливу Китаю в азійському регіоні, але й сприяв би його утвердженню як глобального лідера.

Економічно, Тайвань є одним з найбільших суплаєрів мікро-чіпами, також будучи однією з провідних ІТ-точок не тільки Східно-Азійського регіону, а й світу в цілому. Об'єднавшись з Тайванем, по ідеальному плану Китаю, вони б мали більший вихід у відкриті води, більше території для підводних досліджень, панування тощо. Тайвань разом зі Сполученими Штатами проти даного «возз'єднання», яке може

напряму нашкодити як територіальній цілісності США так і підтримці демократії в цілому [51, с. 154].

Зараз Тайвань різними способами нарощує свою військову могутність, що може забезпечити їм активний спротив Китаю, у разі його нападу на острів. На нашу думку, ми не можемо сказати, що Китай дійсно зважиться на наступ, особливо, після поразки РФ у війні проти України. Роль Тайваню у даній ситуації, полягає у стримуванні гегемонії Китаю, та підтримці демократії у геополітичному просторі, дипломатично виборюючи своє право на окреме існування. Це може бути гарним прикладом для інших держав та країн, відстоювати свої національні інтереси та не підпорядковуватись більш могутнім державам через їх погрози.

Кожна країна світу має право вільно вести свою політику як внутрішню та зовнішню, не порушуючи кордони інших, чим зараз активно і займається Тайвань. Також у даному контексті постає ще одне питання, аналізуючи сучасні події – чи можна порівнювати ситуацію навколо Тайваню з війною в Україні, яку розв'язала Росія? Росія веде в Україні війну на винищення усього, що існує в кордонах нашої держави та на геноцид українського народу. Китай, у свою чергу, веде агресивну дипломатію з риториною «Єдиного Китаю» та «Одна країна – дві системи» – тобто припускаючи повноцінне існування Тайваню, звісно використовуючи його економічний потенціал [29, с. 176].

Треба зрозуміти, що Китай не бажає уніфікуватись за короткий період часу, вони мають на меті дійти до цього мирним шляхом, не натрапляючи на санкційні обмеження Сполучених Штатів. Так, Китай зараз має риторику «поганого Заходу, який не бажає підтримувати мир на міжнародній арені», але це не означає, що вони вбачають у перспективі розірвання з ними політичних та економічних домовленостей, зважаючи на те, що 70% експорту Китаю постачається до Сполучених Штатів.

Також порівнюючи з Україною, Тайвань більш підготовлений до військового спротиву, активно нарощуючи кількість військової сили та спеціалізованих кадрів. До того ж, США у 1979 р. підписали Акт відносин з Тайванем, у якому чітко зазначили, що у разі нападу на острів, вони візьмуть у спротиві безпосередню участь, що не

можна сказати про домовленості США та України, де ми тільки в 2022 р., шляхом довгих переговорів, почали отримувати військову допомогу та прихильність з боку американських партнерів [59, с. 4-5].

Досліджуючи суб'єктивність Тайваню, треба нагадати, що великими важелями спротиву та притуплення конфлікту є саме економічна складова. Оскільки канали зриву в результаті тайванського конфлікту настільки далекосяжні через торговельні, інвестиційні та фінансові канали, навіть країни, які, на перший погляд, лише віддалено пов'язані з Тайванем, також зіткнуться з ризиками. Швидке уповільнення китайського попиту на імпорт вплине на орієнтовані на експорт сировинних товарів економіки, що розвиваються, які можуть мати лише дотичні зв'язки з Тайванем.

Світ, швидше за все, почне відчувати дефіцит життєво важливих товарів, починаючи від сільськогосподарського та гірничодобувного обладнання до медичних і телекомунікаційних пристроїв. Війна між Китаєм і Тайванем буде дуже шкідливою для країн, які піддаються впливу ланцюжків створення вартості, пов'язаних із виробництвом напівпровідників. Глобальні зриви в результаті війни Китаю проти Тайваню поставлять під загрозу економічну діяльність на понад два трильйони доларів, навіть якщо не враховувати вплив міжнародних санкцій або військової відповіді [91].

Центральне місце Тайваню в глобальній екосистемі виробництва напівпровідників означає, що в короткостроковій перспективі буде небагато альтернатив, і, отже, збої внаслідок блокади призведуть до дуже високих, неминучих витрат для світової економіки. Економічний тиск Китаю на іноземні компанії та країни у відповідь на заяви чи дії, пов'язані з Тайванем, зростання вартості перевезення через посилення військової активності в Тайванській протоці або реакцію фінансових ринків на подальшу ескалацію між Китаєм і Тайванем, за участю США. Підготовка до цих ризиків, у тому числі за допомогою ретельного планування на випадок надзвичайних ситуацій, буде важливою, незалежно від того, вірити чи не вірити у повномасштабну війну.

Важливі зміни, які ознаменують перебудову влади, сталися в Сполучених Штатах, Тайвані та Китаї в 2022 р. 20-й Всекитайський конгрес Комуністичної партії

Китаю відбувся з 16 по 22 жовтня і призвів до створення Політбюро та Постійного комітету, повністю складеного з протеже Сі Цзіньпіня і зруйнував попередню практику компромісу та рівноваги між політичними фракціями.

Після виборів 8 листопада в Сполучених Штатах республіканці заволоділи контролем над Палатою представників, хоча виступ демократів був загалом кращим, ніж очікувалося.

«Дев'ять-в-одному» місцеві вибори в Тайвані 26 листопада стали великою невдачею для правлячої Демократичної прогресивної партії, яка перемогла тільки в п'яти з 21 місць, де обирались губернатори чи мери, та прогнала в трьох місцях високої політичної важливості, що призвело до втрати двох місць.

У зв'язку з цим, виникають ключові фактори, пов'язані з кожною з трьох політичних систем, які впливатимуть на тристоронні відносини в найближчому майбутньому. 20-й партконгрес і подальші події свідчать про таке:

- 1) подальше зміцнення влади Сі Цзіньпіня;
- 2) постійну впертість Пекіна в Шанхайській протоці;
- 3) невизначеність щодо економічного майбутнього Китаю;
- 4) більшу цінність Сі приділяє колективним цілям, ніж добробуту окремих осіб;
- 5) можливість того, що сприйняття Сі його все більш зміцненої влади робить його більш піддатним адаптації у внутрішній та зовнішній політиці;
- 6) зростаючий потенціал майбутнього громадянського протесту щодо патологій управління в Китаї.

Серед основних розвитків після місцевих виборів 2022 р. в Тайвані:

1) те, що основна громадська думка відкидає спробу Пекіна уніфікації і віддає перевагу статусу-кво, що триває протягом останніх трьох десятиліть, але також дуже обережно ставиться до ризику війни з Китаєм;

2) те, що потенційні президентські кандидати від ДПП і Китайської націоналістичної партії, двох головних політичних партій Тайваню, чергуються в лідерах у громадських опитуваннях з моменту закінчення місцевих виборів 2022 р.;

3) те, що жоден з можливих претендентів на посаду президента, включаючи можливого кандидата від Партії народу Тайваню, третьої за величиною партії, не

заявив про підтримку уніфікації чи незалежності Тайваню. Це стосується навіть Вільяма Лая від ДПП, якого часто вважали активним прихильником незалежності. Після виборів у США спостерігається:

- 1) посилені санкції адміністрації Байдена проти Китаю та підвищену військову допомогу Тайваню;
- 2) зустріч між президентом США Джо Байденом та Сі і плани на майбутні зустрічі високопоставлених посадовців США та Китаю;
- 3) зустріч між нинішнім спікером Палати представників США Кевіном Маккарті з Республіканської партії та президентом Тайваню Цай Інвєнь у Каліфорнії під час транзитного візиту Цай до Сполучених Штатів;
- 4) новостворена Спеціальна комісія Палати представників США зі стратегічної конкуренції між Сполученими Штатами і Комуністичною партією Китаю, яка прагне розірвати загрози Китаю для важливих національних інтересів США, та можливі майбутні ініціативи республіканців Палати, які можуть спровокувати Пекін через їхні національні імплікації на користь Тайваню.

Таким чином, у табл. 2.3 висвітлено порівняльний аналіз Тайваню і Китаю (КНР) за різними категоріями військової могутності та законодавства.

Таблиця 2.3

Категорія	Тайвань	Китай (КНР)
Військова могутність	165,000 активних військових, 2,31 млн осіб резервістів, новітні безпілотники, підводні човни.	350 кораблів і підводних човнів, 1250 крилатих та балістичних ракет наземного базування з дальністю від 500 до 5500 км та понад понад 2,2 млн осіб на дійсній службі.
Розмір військ	Відносно невеликий	Величезний
Ядерні здатності	Відсутні	Так
Сучасна військова техніка	Деякі сучасні зразки	Велика кількість
Космічні сили	Співробітництво зі США	Активний розвиток
<i>Законодавство</i>		
Політичний лад	Демократія	Однопартійна система
Політичні інституції	Політично різноманітні	Домінує КПК
Правовий порядок	Розглядається окремо	Централізована влада
Гарантії громадянських прав	Закони та Конституція	Корпоративна система
<i>Політичні відносини</i>		
Зовнішні політичні відносини	США	Активний розвиток
Політичні відносини з Китаєм	Напружені	—
<i>Територія</i>		

Статус та суверенітет	Спірний (під китайським тиском)	Признаний КНР
-----------------------	---------------------------------	---------------

Джерело: розпрблено автором за даними [87]

2.4 Фактор Тайваню у протистоянні КНР - США

Все більше простежується динаміка американсько-китайських відносин, у яких відбулися важливі трансформації, пов'язані як із внутрішніми процесами в обох державах, так і зі змінами в міжнародній системі в цілому. За президентства Дж. Г. У. Буша (1989-1993 рр.) і Б. Клінтона (1993-2001 рр.) основне місце у відносинах між США і Китаєм посідали торговельно-економічні питання – проблеми доступу до ринку, захисту інтелектуальної власності, торговельного дефіциту, переговори про вступ Китаю до міжнародної торговельної системи ГАТТ і Світової торговельної організації (СОТ), після її утворення у 1995 р.

Вирішальний вплив на розвиток цих відносин мали масштабні економічні перетворення у Китаї, унаслідок яких він став важливим торговельним партнером США, великим ринком для американських товарів, послуг, інвестицій. Зі свого боку, США стали для Китаю найбільшим експортним ринком. У 1993 р. на американський ринок надходило 38% китайського експорту [63]. Проте відмінності у поглядах на демократію і права людини суттєво ускладнювали відносини між двома державами.

Перша адміністрація США постбіполярного періоду, очолювана президентом Дж. Г. У. Бушем, не мала сумніву щодо перспектив Китаю як великої держави і продовжувала реалізацію стратегії його «широкого залучення», розпочату попередньою адміністрацією Р. Рейгана. В умовах різкого погіршення двосторонніх відносин після придушення китайським урядом акцій протесту в Пекіні у червні 1989 р. Дж. Буш доклав багато зусиль, щоб зберегти їх від повного розриву. Для цього він акцентував на багатосторонній взаємодії з Китаєм у міжнародних справах взаємного інтересу.

США і Китай співпрацювали у Раді Безпеки ООН з питань міжнародної протидії Іраку у зв'язку з анексією ним Кувейту та урегулювання камбоджійської проблеми, провели успішні переговори стосовно приєднання Китаю, Гонконгу і

Тайваню до форуму Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС); Пекін погодився здійснювати тиск на Північну Корею, щоб унеможливити її перетворення на ядерну державу тощо. У 1992 р. розпочалися двосторонні торговельні переговори між США і Китаєм, результатом яких стало підписання ними Угоди про ринковий доступ (жовтень 1992 р.). Остання Стратегія національної безпеки США, розроблена адміністрацією Дж. Г. У. Буша (січень 1993 р.), вміщувала положення про потребу уважно стежити за появою на світовій арені Китаю, «підтримувати, стримувати чи балансувати» її мірою, необхідною для захисту інтересів США [34]. За президентства Б. Клінтона інтереси США полягали передусім у створенні в Китаї сприятливих умов для американського бізнесу і ліквідації диспропорцій у двосторонній торгівлі. У 1993-1999 рр., у США щорічно розглядалося питання стосовно продовження для Китаю статусу «найбільш сприятливої нації» в торгівлі, яке Конгрес США пов'язував із прогресом у сфері прав людини в КНР.

Для Китаю важливим було питання про приєднання до системи ГАТТ/СОТ, що, між іншим, залежало від торговельних переговорів зі США. Найбільш чутливою для нього була тайванська проблема, пов'язана з об'єднанням країни. Продаж Америкою військової техніки Тайваню викликав різкі протести Пекіна і звинувачення США в порушенні політики «одного Китаю». Китай публічно засуджував «гегемонізм» США, захищав власну концепцію прав людини з трибуни ООН, продовж кількох років блокував прийняття резолюцій західних держав на Женевській конференції з прав людини [45].

Серйозним випробуванням американсько-китайських відносин була Тайванська криза 1995-1996 рр., яка окреслила можливий сценарій силового приєднання Тайваню до материкового Китаю й американсько-китайського збройного зіткнення. Під впливом Тайванської кризи відбулося різке погіршення американсько-китайських відносин, а також суттєві зміни у східноазійській стратегії США.

Стратегія «залучення» Китаю в економічній сфері була доповнена стратегією «хеджування» (тобто перестраховування), що включала зміцнення регіональних союзів США у сфері безпеки. Китай у цей час також сформулював нову концепцію безпеки, що отримала розвиток у наступні роки. Її виявом стала активізація зовнішньої

політики КНР у різних напрямках, включаючи «сировинну» й «енергетичну» дипломатію в країнах Африки, Латинської Америки і Близького Сходу, підписання угод про стратегічне партнерство із сусідніми й впливовими світовими державами. Новим явищем у зовнішній політиці Китаю стала його участь у регіональних багатосторонніх інституціях, чого він раніше уникав. «Нова концепція безпеки» відображала новий підхід Китаю до регіонального співробітництва і була значною мірою спрямована на зменшення американського впливу на китайській периферії без прямої конфронтації зі США. Її важливим елементом було просування азійсько-центричного підходу до регіональної безпеки на протигагу американським двостороннім військово-політичним альянсам в АТР [36].

Після Тайванської кризи, в умовах суттєвого зростання у США антикитайських настроїв, адміністрація Б. Клінтона акцентувала на існуванні у двох держав багатьох спільних інтересів і ініціювала у травні 1996 р. регулярний «стратегічний діалог» між ними з метою обговорення спірних питань [18]. З американської перспективи перетворення Китаю на один зі світових «центрів сили» було неминучим, тож для миру і стабільності у Східній Азії було важливо інтегрувати його в міжнародну систему. Вплив Китаю на Північну Корею мав ключове значення для переговорів у сфері ядерного нерозповсюдження. З китайської перспективи напружені відносини зі США, які мали вирішальний голос у міжнародних, регіональних і глобальних інституціях, обмежували зовнішньополітичні можливості КНР та її доступ до американських ринків, що мало суттєве значення для її економічного розвитку.

У жовтні – листопаді 1997 р., в умовах розгортання Азійської фінансово-економічної кризи, відбувся візит до США Голови КНР Цзян Цземіня – перший офіційний візит глави КНР за 12 років. Він започаткував процес встановлення «конструктивного і стратегічного партнерства» між двома державами, які виявили намір будувати конструктивні відносини, розширювати сфери спільних інтересів і здійснювати консультації в питаннях, де їхні підходи не збігалися.

Під час візиту дві сторони домовилися про регулярні саміти і діалог на високому рівні між представниками урядів із широкого кола проблем безпеки, створення «гарячої лінії» між президентами, зміцнення контактів між військовими.

Китай підтримав спільну ініціативу США і Республіки Кореї щодо проведення чотиристоронніх переговорів із КНДР. У червні – липні 1998 р. відбувся офіційний візит Б. Клінтона до КНР, який став першим візитом Президента США до Китаю з лютого 1989 р. Значна увага під час візиту приділялася торговельно-економічним питанням і вступу Китаю до СОТ. Високу оцінку Б. Клінтона отримала підтримка Пекіном обмінного курсу юаня в умовах Азійської фінансово-економічної кризи, що дозволило уникнути її поглиблення. Дві держави зайняли спільну позицію щодо переговорів із КНДР та у зв'язку з ядерними випробуваннями Індії і Пакистану (травень 1998 р.), які спричинили ускладнення безпекової ситуації в Східній Азії [49, с. 106].

У тайванському питанні, найбільш важливому для КНР, Б. Клінтон озвучив принципи «трьох ні» і заявив про політику «одного Китаю» найбільш чітко за увесь період після 1972 р. Важливе значення мало публічне обговорення президентами двох держав питання про права людини на спільній прес-конференції, яка транслювалася у прямому ефірі [85].

Саміти Клінтон – Цзян призвели до інтенсифікації двосторонніх обмінів на різних рівнях, включаючи військові, які прогресували від розвитку довіри до спроб реального співробітництва. У 1998 р. було підписано Військово-морську консультаційну угоду – першу офіційну угоду між двома державами у військовій сфері, досягнуто домовленості про взаємну присутність їхніх спостерігачів під час військових навчань. У 1999 р. США відвідали судна китайського ВМФ, китайська військова делегація отримала доступ до дослідницьких ядерних лабораторій США [56, с. 48-49].

Проте у 1999 р. відносини між США і Китаєм знову ускладнилися. Пекін різко прореагував на продаж Америкою Тайваню літака-винищувача і радарної системи раннього попередження. Він також засудив повітряну кампанію НАТО в Югославії (березень – червень 1999 р.), що здійснювалася без рішення РБ ООН, просування США резолюції стосовно Китаю в Комісії з прав людини в Женеві та Національну програму протиракетної оборони США, що означала перегляд Вашингтоном Договору про обмеження систем протиракетної оборони (ПРО) 1972 р.

Кульмінацією загострення двосторонніх відносин став інцидент 7 травня 1999 р., коли під час авіаударів НАТО по командних точках Белграда бомба випадково потрапила у китайське посольство. У такій складній атмосфері завершилися американсько-китайські торговельні переговори щодо вступу Китаю до СОТ (листопад 1999 р.) і відбувалися дебати з приводу її ратифікації Конгресом. Б. Клінтон підписав відповідне законодавство лише у жовтні 2000 р.

Отже, за другої адміністрації Б. Клінтона американсько-китайські відносини піднялися на новий рівень. Вашингтон визнав ключову роль Китаю у вирішенні північнокорейської проблеми і підтримав його вступ до СОТ, тоді як Пекін виявив себе «відповідальним» регіональним актором під час Азійської кризи і приєднався до режиму нерозповсюдження. Водночас посилювався спротив Китаю як нового «центру сили», що народжувався, домінуванню США у міжнародній системі, що обумовило просування ним концепції багатополюсного світового порядку й альтернативних механізмів регіональної безпеки.

Джордж Уокер Буш під час президентської кампанії 2000 р. характеризував Китай як «конкурента, а не стратегічного партнера» [11, с. 42]. Водночас він виступав за розвиток торговельних зв'язків із Китаєм на противагу більш жорсткій лінії, яку обстоювала частина Республіканської партії. У перші місяці перебування в Білому домі Дж. У. Буш прийняв більш жорсткий курс відносно Китаю, ніж попередня адміністрація. Це засвідчили американсько-китайський дипломатичний конфлікт у квітні 2001 р. у зв'язку із перехопленням китайськими винищувачами американського розвідувального літака над о. Хайнань і схвалення Дж. Бушем п'ятимільярдного пакета продажу зброї Тайваню, найбільшого з часу президентства Дж. Буша-старшого. Незважаючи на сильну опозицію Китаю, президент Дж. У. Буш у серпні 2001 р. заявив, що Америка вийде з Договору про обмеження систем протиракетної оборони (ПРО) у зручний для неї час. У результаті цих подій відбувся тимчасовий розрив американсько-китайських військових контактів.

Після терористичних атак на США 11 вересня 2001 р. американсько-китайські відносини знову суттєво покращилися. Президент Цзян Цземінь надав глобальній антитерористичній кампанії під керівництвом США повну дипломатичну і моральну

підтримку. Відбувся двосторонній обмін фахівцями з антитерористичної діяльності, встановлено механізми обміну розвідувальною інформацією тощо. Виявом підтримки китайським урядом війни з тероризмом стала відсутність заперечення з його боку розгортанню американської присутності в Центральній Азії.

У лютому 2002 р. відбувся візит Дж. У. Буша до Пекіна, а у жовтні 2002 р. він приймав Цзян Цземіня на своєму ранчо в Кроуфорті, штат Техас, що було знаком особливого визнання важливості країни, яку представляв гість [87, с. 125]. На саміті, крім традиційних питань, обговорювалися кризи в Іраку й Північній Кореї. За його результатами було оголошено про відновлення двосторонніх військових обмінів на найвищому рівні та дискусій у сфері прав людини. У 2003 р. було започатковано Американсько-китайський діалог у сфері безпеки, під час якого відбувалися дискусії двох сторін із питань нерозповсюдження, роззброєння, контролю над озброєнням та інших міжнародних проблем безпеки. Китай погодився приймати багатосторонні переговори щодо північнокорейської ядерної проблеми й активно спонукав КНДР взяти в них участь. Під час цих переговорів Пекін тиснув як на Пхеньян, так і на Вашингтон стосовно взаємних поступок; переконував Пхеньян повернутися до столу переговорів, коли їх було перервано. Водночас китайський уряд виступав проти жорстких економічних санкцій щодо КНДР, підтримував бажання Пхеньяна отримати гарантії безпеки. Співробітництво в боротьбі з тероризмом і урегулюванні північнокорейської ядерної проблеми та прогрес у переговорах у сфері торгівлі дали підстави держсекретарю К. Пауеллу у вересні 2003 р. характеризувати відносини між США і Китаєм як найкращі з часу першого візиту президента Р. Ніксона до Китаю в 1972 р. [65].

Проте в цей час знову загострилися суперечності, в основі яких була недовіра держав одна до одної. Так, стурбованість Пекіна викликали реструктуризація системи військового розгортання США, збільшення морської і повітряної присутності США у Східній Азії, зміцнення американсько-японського альянсу і «доктрина Буша» (2002 р.), що визнавала можливість нанесення США превентивного удару по будь-яких цілях у будь-яких державах, якщо вони вважалися достатньою загрозою для їхньої національної безпеки. Існували підозри, що, скориставшись війною з тероризмом,

США могли здійснювати стратегічне оточення Китаю, реалізовувати стратегію його стримування. Після початку інтервенції США в Іраку (березень 2003 р.), яка відбувалася без санкції ООН, суттєво посилилася критика Пекіном однобічних дій Вашингтону у світових справах. На початку ХХІ ст. набули нового значення торговельні переговори між двома державами.

Після вступу Китаю до СОТ (грудень 2001 р.) обсяги його зовнішньої торгівлі, у тому числі зі США, значно зросли. У 2006 р. Китай був третім торговельним партнером США, Америка для Китаю – другим. Американські компанії в Китаї інвестували кошти в майже 50 тис. проектів, обсяг реальних інвестицій перевищив 50 млрд дол. Китай став одним з основних джерел їхніх закордонних прибутків [2, с. 68]. Хоч зростання американського експорту до Китаю суттєво перевищило експорт до будь-якої іншої держави, проте в цілому імпорт США з Китаю у 2004 р. у п'ять разів перевищував експорт.

Під тиском Вашингтона у липні 2005 р. Китай відійшов від курсу фіксації юаня до американського долара, якого він дотримувався продовж 10 років. Розпочалося реформування механізму формування обмінного курсу юаня і запровадження гнучкого валютно-обмінного курсу на основі ринкового співвідношення пропозиції і попиту [7].

Новим чинником американсько-китайських відносин на початку ХХІ ст. стала їх конкуренція у Південно-Східній Азії (ПСА) й ширшому Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР). У зв'язку з діями Китаю під час Азійської фінансово-економічної кризи 1997-1998 рр., сприятливими для регіональних держав, його почали оцінювати в регіоні більше з точки зору можливостей, ніж загроз, як це було в попередній період. Динамічна торгівля з Китаєм дозволила враженим кризою державам досить швидко здолати її негативні наслідки.

За аналізом впливового американського аналітика Р. Хаасса, голови Ради із закордонних справ, міжнародна ситуація на початку ХХІ ст. створювала нові можливості для співробітництва між США і Китаєм, оскільки в новій глобальній системі, охарактеризованій ним як «безполярний світ», конкуренція та конфлікт між великими державами перестали бути рушійною силою міжнародних відносин.

Глобальна фінансово-економічна криза, яка розпочалася із США влітку 2008 р., сприяла подальшому посиленню міжнародного впливу Китаю і підняла американсько-китайське співробітництво на новий рівень. Оскільки кризу було неможливо врегулювати лише зусиллями розвинутих держав у рамках традиційних практик, у 2008 р. було створено «велику двадцятку» як новий глобальний форум прийняття рішень із фінансово-економічних питань за участю не лише розвинених країн, але й тих, що розвиваються, включаючи Китай, що посилює його роль у світовій політиці. Меморандум М. Олбрайт майбутньому президенту, обраному в 2008 р., включав пораду уникати непорозумінь із Китаєм, оскільки він став дуже важливим – володів 300 млрд дол. у довгострокових казначейських облігаціях США, був постійним членом РБ ООН, мав дипломатичний вплив у місцях, де США такого впливу не мали, міг впливати на збереження чи знищення мільйонів робочих місць у США [15, с. 182]. Б. Обама був єдиним з усіх президентів США, хто не критикував попередника за надто «м'яку» політику щодо Китаю. Навпаки, будучи сенатором, він заявляв, що не бачить причин, чому в Тихому океані одночасно не може бути сильних США і сильного Китаю [72].

Новою в ідеологічному забезпеченні зовнішньої політики США була концепція «багатопартнерського світу», який ґрунтується на співробітництві та спільній відповідальності сторін, на протизвагу «багатополярному світу», побудованому на конкуренції [62]. На відміну від Дж. У. Буша з його надмірною зосередженістю на глобальній війні з тероризмом і Близькому Сході, адміністрація Б. Обама здійснила «стратегічний поворот» або «перебалансування» політики США до Східної Азії як центру світового економічного зростання. На початку президентства Б. Обама в американсько-китайських відносинах домінували фінансові й торговельно-економічні питання. В умовах розгортання глобальної фінансово-економічної кризи адміністрація Б. Обама звернулася до Пекіна з проханням збільшити інвестиції в державний борг США, щоб забезпечити фінансування антикризової стимуляційної програми для порятунку американської економіки, а зрештою – уникнення краху світової фінансової системи. Її успішна реалізація була важливою також для

китайського експорту на ринки США і економіки Китаю в цілому. Так, перед кризою на США доводилося близько 19% експорту КНР.

Натомість серйозну стурбованість Пекіна викликав курс адміністрації Б. Обама на зменшення вартості долара і обмеження імпорту, тоді як в інтересах КНР було збереження міцного долара і безперешкодного експорту китайської продукції на американський ринок. Крім того, різко негативну реакцію Пекіна викликало рішення адміністрації Б. Обама щодо продажу зброї Тайваню та зустрічі з Далай-ламою. Погіршенню двосторонніх відносин сприяли інциденти у Східно-Китайському і Південно-Китайському морях, що відбулися у 2010 р. У липні й жовтні 2010 р. Держсекретар Х. Клінтон виступила на східноазійських регіональних форумах із заявами про національні інтереси США у підтримці миру і стабільності в Південно-Китайському морі, гарантуванні безперешкодної світової торгівлі й мирному врегулюванні конфліктів на основі багатосторонніх домовленостей. Такі заяви на тлі розбудови відносин США з регіональними союзниками і партнерами у сфері безпеки розцінювалися в Пекіні як ознаки американської стратегії стримування КНР. Після візиту до США Президента КНР Ху Цзіньтао у січні 2011 р. розпочався активний обмін двосторонніми візитами на різних рівнях, включаючи відновлення військових зв'язків. У травні 2011 р. США відвідали міністр оборони і начальник генерального штабу армії КНР. У червні 2011 р. відбулися перші консультації зі справ АТР, які стали регулярними, з метою координації політики двох держав щодо основних регіональних проблем. Азійсько-Тихоокеанське турне Б. Обама в листопаді 2011 р., яке було демонстрацією «перебалансування» політики США у бік Східної Азії, мало суперечливий вплив на американсько-китайські відносини.

Незважаючи на постійні заяви Б. Обама, що поглиблення відносин США з країнами АТР не відбувалося за рахунок Китаю і відносини з ним були їхнім пріоритетом, деякі американські експерти визнавали, що на темпи і характер «перебалансування» значною мірою вплинула регіональна поведінка Китаю у Південно-Китайському і Східно-Китайському морях у 2010 р., у зв'язку з чим регіональна політика США набула додаткового військового виміру. У червні 2012 р. секретар оборони Л. Панетта повідомив, що згідно з новою оборонною стратегією

США продовж кількох наступних років Пентагон здійснить передислокацію флоту, в результаті якої до 2020 р. близько 60% його складу буде розміщено в АТР [21]. У 2012 р. з'явилася теза про «гнучке партнерство» між США і Китаєм, про їхні зусилля спрямовувати конкуренцію, яка є неминучою, в продуктивне, конструктивне русло [89].

Незважаючи на активізацію, розширення і підняття першою адміністрацією Б. Обама двостороннього діалогу з КНР на вищий рівень, найбільшою проблемою в їхніх відносинах залишалася стратегічна недовіра, невпевненість щодо довгострокових цілей один одного і наслідків зрушень у розстановці сил на міжнародній арені. Адже історія свідчить, що держава, яка піднімається і швидко посилює владу, хоче вона того чи ні, кидає виклик установленому порядку й інтересам основних держав «статус-кво», у результаті чого попередні цикли перебалансування сили супроводжувалися конфліктами між ними [52]. В умовах «стратегічної недовіри» обидві сторони використовували стратегію «хеджування», тобто перестрашування від ризиків. Америка (держава – визнаний лідер) здійснювала «залучення» Китаю (держави, яка піднімається), розраховуючи на його пристосування до міжнародної системи. Водночас, готуючись до найгіршого варіанту, вона розбудовувала свою військову силу, зміцнювала альянси і партнерства з регіональними державами, щоб обмежити можливості Китаю, якщо він вирішить кинути їй виклик. Аналогічну стратегію здійснював Китай.

Проблемі «стратегічної довіри» приділялася значна увага у двосторонніх переговорах між США і Китаєм, включаючи спільні заяви президентів під час інших зустрічей. Під час четвертого Американсько-китайського стратегічного й економічного діалогу звучала теза про прагнення двох держав знайти нове рішення у ситуації, коли зустрічаються держава-лідер, яка намагається зберегти статус-кво, і держава, яка піднімається [25].

Після формування у 2013 р. другої адміністрації Б. Обама і приходу до влади в Китаї нового покоління лідерів (Голови КНР Сі Цзіньпіна і прем'єр-міністра Лі Кецяна) новим форматом взаємодії між ними став неформальний саміт президентів у Саннілендз (Каліфорнія) в червні 2013 р. з метою побудови довіри на персональному

рівні. Саміт засвідчив існування сфер, у яких підходи двох держав збігалися (проблема зміни клімату) і тих, де вони розходилися (оцінка подій у Східно-Китайському й Південно-Китайському морях, кібербезпека). Його важливими наслідками стали: угода про активізацію обміну між військовими двох держав із метою кращого розуміння стратегічних намірів один одного; створення спеціальних робочих груп із кібербезпеки, зміни клімату і «чистої» енергетики, економіки і торгівлі; досягнення домовленості щодо відновлення переговорів стосовно двосторонньої інвестиційної угоди, призупинених у 2009 р. [87, с. 200-201].

У травні 2017 р. США і Китай підписали торговельну угоду, за якою деякі категорії американського експорту отримали кращий доступ на китайські ринки. Натомість США визнали важливість китайської ініціативи «Один пояс, один шлях». Рішення Д. Трампа скасувати участь США у багатосторонній торговельній угоді «Транстихоокеанське партнерство» (у січні 2017 р.) посилює враження про невизначеність стратегії його адміністрації у «великій Східній Азії» [30, с. 52-54]. У липні відбулася інаугураційна зустріч Усебічного економічного діалогу між США і Китаєм, важливого для вивчення відмінностей у торговельно-економічній політиці двох держав і змін у міжнародній торгівлі, що призводять до значного торговельного дисбалансу між ними.

У серпні адміністрація Д. Трампа застосувала вже інший, односторонній підхід – розпочала розслідування за ст. 301 Усебічного акту з торгівлі й конкуренції 1988 р. стосовно порушення Китаєм прав інтелектуальної власності, а також за ст. 232 стосовно імпорту китайської сталі й алюмінію до США. Висновки цього розслідування потенційно загрожують двостороннім торговельним відносинам. У цілому, за аналізом американських експертів, до кінця 2017 р. Китай уник протекціонізму з боку США в обмін на незначні поступки у сфері торгівлі. Адміністрація Д. Трампа не змогла виробити стратегічного підходу до Китаю у напрямку розвитку більш взаємних відносин у сфері торгівлі й інвестицій, і уникнення застосування Китаєм дискримінаційних практик по відношенню до американських компаній. Незважаючи на важливість проблеми торговельного дефіциту, пріоритетом адміністрації Д. Трампа у 2017 р. стала спільна, узгоджена з

Китаєм, політика стосовно Північної Кореї у зв'язку з інтенсивним розвитком її ракетно-ядерних програм і зростанням у зв'язку з цим загрози для Східної Азії, США й усього світу [38]. У листопаді 2017 р. під час 12-денного турне до Східної Азії Д. Трамп відвідав Китай із дводенним візитом.

Сучасний стан «тайванської проблеми» для Китайської Народної Республіки є одним із найбільш важливих аспектів безпеки регіональних і міжнародних відносин. «Проблема Тайваню» зародилася одночасно з утворенням КНР у 1949 р., коли на острів евакуювалися залишки сил Гоміньдану на чолі з Чан Кайші, які зазнали поразки в громадянській війні з КПК. З тих пір КНР вважає Тайвань однією зі своїх провінцій, а конфлікт займає протягом багатьох десятиліть центральне місце у спектрі американсько-китайських протиріч.

У прийнятих документах КНР і Сполучених Штатів Америки, сторони намагалися зафіксувати керівні принципи для взаємодії у рамках «тайванського питання»: «Шанхайське комюніке» (1972 р.); «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між КНР і США» (1978 р.) і «Китайсько-американське спільне комюніке» (1982 р.), але у них не зазначалося чіткої заяви США про статус о. Тайвань, ні якихось певних термінів закінчення американських поставок зброї острову, що створило протиріччя у регіоні між учасниками конфлікту.

Слід зазначити, що сторони закріпили свої позиції з «тайванського питання» в односторонньому порядку. З боку КНР Закон «Про протидію розколу країни» (2005 р.) легітимізує право КНР на застосування сили (у т. ч. військової) у справі об'єднання країни. У свою чергу, США мають перед Тайванем зобов'язання захистити його в разі агресії. Наприкінці лютого 2005 р. США переконали владу Японії включити о. Тайвань у зону спільних стратегічних інтересів обох країн, які полягають у двосторонньому оборонному союзі. США свої позиції на острові також підтвердили «шістьма гарантіями» Рональда Рейгана (1982 р.), а також Законом «Про відносини з Тайванем» (Taiwan Relations Act, 1979 р.), за допомогою якого США закріпили можливість свого втручання в міжберегові відносини, якщо дії материка створять «яку б там не було загрозу безпеці, громадському спокою або економічній системі Тайваню і ... загрозу інтересам Сполучених Штатів, що виникає з цього».

Наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. КНР висунула формулу, відому як «одна країна – дві системи», згідно з якою Тайваню передбачено надати широку автономію, якщо він погодиться на возз'єднання з Китаєм. Взаємини між КНР і США ускладнилися, коли почалися процеси демократизації на острові, пов'язані з діяльністю Демократичної прогресивної партії (далі – ДПП, 1986 р.), яка активно відстоювала ідею незалежності Тайваню.

У 1992 р. КНР почала з Тайванем переговори про возз'єднання, але 11 липня 1999 р. вони були перервані, після того як президент Тайваню Лі Денхуей (1988-2000 рр.) оголосив, що КНР і Тайвань – це «дві країни по обидва боки Тайванської протоки». Прикладом того, наскільки ризикованою може стати політика уряду Тайваню, став період президентства представника ДПП Чень Шуйбяня (2000-2008 рр.), який запропонував провести референдум про незалежність острова. КНР і США були змушені проводити паралельний курс, спрямований на стримування цього лідера, щоб уникнути розгортання конфлікту в зоні Тайванської протоки.

Перемогу на президентських виборах Китайської Республіки у 2008 р. отримав кандидат від партії Гоміньдан Ма Інцзю (2008–2016 рр.), що привнесло позитивну динаміку в розвиток відносин у трикутнику КНР – Тайвань – США. Завдяки прагненню Ма Інцзю налагодити відносини з КНР і визнання ним «консенсусу 1992 р.» (визнання принципу «одного Китаю» з його різної інтерпретації Китаєм і Тайванем), відбувається запуск переговорних процесів із материком. Вже до кінця 2008 р. були встановлені три канали зв'язку між берегами Тайванської протоки: прямі вантажоперевезення, авіасполучення, поштове повідомлення.

Бурхливий розвиток економічних відносин і підписання Рамкової угоди про економічне співробітництво в 2010 р. привели до прориву в двосторонніх політичних консультаціях – з рівня неурядових організацій вони перейшли на рівень чиновників у ранзі заступників міністрів з обох сторін. А 7 листопада 2015 р. відбулася перша з 1949 р. зустріч лідерів держав з обох берегів Тайванської протоки: голови КНР Сі Цзіньпіна і президента КНР Ма Інцзю.

Так, у вересні 2009 р. заступник державного секретаря США Джеймс Стейнберг озвучив ідею про необхідність «стратегічного заспокоєння» в американсько-

китайських відносинах. Потім, у ході візиту президента США Барака Обами до Китаю в листопаді 2009 р. було підписано спільну заяву США і КНР, де фіксувалася крайня важливість забезпечення сталого прогресу в американсько-китайських відносинах. Однак, продаж зброї США Тайбею в 2010 р. підтвердив незмінність офіційної лінії США і змусив китайську сторону зайняти більш реалістичну позицію. У відповідь Міністерство оборони КНР зупинило всі військові обміни зі США (з січня по жовтень 2010 р.), були оприлюднені погрози застосування санкцій щодо американських компаній, залучених до продажу зброї, а також скасовано низку важливих двосторонніх переговорів.

Перемога на тайванських президентських виборах 2016 р. кандидатки ДПП Цай Інвень ознаменувалася відмовою визнавати «консенсус 1992 року», і прихід до влади в США адміністрації Дональда Трампа похитнули крихкий баланс тристоронніх відносин, загостривши недозволені розбіжності з «тайванського питання». У відповідь на непоступливу позицію Тайбея Пекін збільшив кількість повітряних і військово-морських навчань у районі Тайванської протоки, а також зробив кроки по скороченню міжнародного простору Тайваню. До того ж, з моменту приходу до влади адміністрації Цай Інвень 7 країн розірвали дипломатичні відносини з островом.

На цьому тлі загострилися розбіжності між КНР і США з приводу Тайваню. Адміністрація Д. Трампа взяла курс на зміцнення відносин з островом і поглиблення співпраці в сфері безпеки. Тайвань підключився до Індо-Тихоокеанської стратегії США.

Крім цього, в березні 2018 р. влада США прийняла Закон «Про поїздки до Тайваню», згідно з яким США і Тайвань можуть офіційно один до одного посилати чиновників вищого рангу, а в квітні 2018 р. Держдепартамент США схвалив план, що дозволяє оборонним підприємствам вивчати можливість продажу Тайваню технологій і систем озброєння для його програми зі створення підводних човнів. Ці кроки сприймаються Китаєм як дії, що порушують статус-кво з «тайванського питання».

Отже, протягом останніх трьох десятиріч Тайваньське питання стало однією з найбільш насичених проблем у світовій політиці XXI ст., впливаючи на

американсько-китайські відносини. Подальший розвиток ситуації навколо «тайванського питання» буде визначатися тим, наскільки обидві держави визначать свої цілі в регіоні, засоби для їх досягнення та можливі наслідки прийнятих рішень [12, с. 74-75].

Роб Віттман, заступник голови комітету зі збройних сил у Палаті представників США, заявив, що Вашингтон рішуче відреагує в разі вторгнення на Тайвань. Це відомство повідомило перед зустріччю з президенткою острова Цай Інвень 1 вересня 2023 р. Конгресмен запевнив колег, що проблему невиконаних замовлень в оборонних постачаннях Тайваню на суму близько 19 млрд доларів буде вирішено. Раніше США вперше затвердили надання Тайваню прямої військової допомоги у розмірі 80 млн доларів в рамках програми зовнішнього військового фінансування, спрямованої на підтримку суверенних незалежних держав [53].

Отже, за короткий історичний проміжок часу відбулося стрімке зростання регіональної і глобальної ролі Китаю, що значною мірою вплинуло на динаміку американсько-китайських відносин. Порівняно з першим постбіполярним десятиліттям, у XXI ст. тематика американсько-китайського діалогу значно розширилася, він вийшов поза межі двосторонніх відносин, на регіональний і глобальний рівень. Суттєво посилилася взаємозалежність між США і Китаєм у фінансово-економічній сфері. Вони стали рівноправними партнерами у міжнародних справах. Водночас посилилася конкуренція між двома державами. Відносини між ними розвивалися хвилеподібно, характеризувалися періодичними підйомами і спадами. Оскільки позиція США і Китаю з багатьох питань є різною, суперечності між ними залишатимуться. Також природною є конкуренція між ними як двома великими державами. Важливо, щоб ця конкуренція відбувалася у конструктивному руслі й не переростала у конфронтацію. Відносини між США і КНР стали найбільш важливими не лише для них, а також для усього світу. Вони значною мірою визначають стан і структуру сучасної міжнародної системи.

Таким чином, було порівняно Тайвань та Китай (КНР) за їхніми ключовими союзниками на міжнародній арені (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Категорія	Тайвань	Китай (КНР)
<i>Головні союзники</i>		
США	Так	Ні
Японія	Так	Ні
<i>Інші значущі відносини</i>		
Європейські країни	Дипломатичні відносини, але не офіційні	Торговельні та політичні відносини
Індія	Торговельні та політичні відносини	Різні рівні відносин
<i>Регіональні впливи</i>		
АСЕАН	Взаємодія та торговельні відносини	Різні рівні впливу на країни АСЕАН
<i>Міжнародні організації</i>		
ООН	Не є членом	Офіційний член
Всесвітня Торгова Організація	Офіційно не є членом	Член

Джерело: розроблено автором за даними [50; 51]

Тривалий час Тайвань опиняється у невизначеному дипломатичному статусі, але, незважаючи на це, досяг значних успіхів у політичному й економічному розвитку. Ця країна має демократичний уряд, активно розвиває комерційні зв'язки і вважається найрозвиненішою серед країн, що розвиваються. Однак обмежене міжнародне визнання перешкоджає їй отримати повноцінне членство в ООН та інших міжнародних організаціях через претензії Китаю на територію Тайваню. Пекін активно використовує економічні та дипломатичні засоби, щоб обмежити міжнародну діяльність Тайваню. Майбутній політичний статус Тайваню значно залежатиме від політики Китаю відносно острова та його геополітичних планів на світовій арені.

Про майбутнє Тайваню нікому невідомо, але існують три можливі сценарії його політичного розвитку. Перший передбачає успішну декларацію незалежності з широким міжнародним визнанням і згодою Китаю на новий статус острова. Другий передбачає тривалий застій у нинішньому нестійкому становищі. Третій передбачає використання Китаєм сили для об'єднання з материковим Китаєм. Існує також інший сценарій, за якого Китай може використати стратегію, аналогічну до підходу США до Куби, для економічного «задушення» Тайваню [64]. Проте цей сценарій здається малоймовірним, оскільки між Китаєм і Тайванем, незважаючи на політичні

суперечності, існують тісні економічні зв'язки, а їх послаблення призведе до економічних втрат обох сторін.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ВРЕГУЛЮВАННЯ КРИЗИ У ТАЙВАНСЬКІЙ ПРОТОЦІ

3.1 Позиції провідних країн та міжнародних організацій щодо подолання кризи

Навіть не зважаючи на віддаленість Східної Європи від Тайванської протоки, вплив кризи відчувається в регіоні досить різке і проявляється, принаймні, у трьох аспектах.

У політичному аспекті загострення навколо Тайваню може ще більше погіршити відносини між Китаєм та Європейським Союзом та підірвати позиції Пекіна у Східній Європі. Китай у цьому контексті може сприйматися як загроза. Звинувачення політичного режиму Китаю у порушенні прав людини та недемократичності стає додатковим чинником, оскільки демократія та права людини є основними цінностями для Європи. У Східній Європі ці цінності є важливими та мають сильну підтримку [43].

Рішуча позиція Латвії, Литви та Естонії стає все більш загальною для багатьох країн регіону, за винятком, можливо, найбільш прокитайської з них – Угорщини. Навіть в Угорщині політичний вплив Китаю на внутрішні процеси країни вважається високим чи навіть дуже високим більшою частиною населення. Тим часом, угорсько-китайські відносини оцінюють позитивно лише близько половини населення. З часом, з ростом розриву між демократичними та авторитарними суспільствами, Китай може зустрітися зі збільшенням політичної ціни співпраці з ним у Європі.

З економічної перспективи, Тайванська криза може спонукати Європу до більш рішучих заходів та активного пошуку контраргументів, створюючи альтернативи для китайської ініціативи «Один пояс, один шлях». Яскравим виявленням цього прагнення є стратегія «Глобальні ворота», яку Європейська Комісія затвердила у грудні минулого року. Залучення 300 млрд доларів США до 2027 р. для інвестицій з метою створення нових ланцюжків взаємозалежності у різних куточках світу з участю ЄС визначається цією стратегією. Наголос на цифрових технологіях, енергетиці,

кліматі, транспорті, охороні здоров'я, науці й освіті, у поєднанні з європейськими цінностями, роблять цю ініціативу привабливою на глобальному рівні.

Це становить сильну конкуренцію для китайських проектів. ЄС вказує на те, що китайські інвестиції часто пов'язані з жорсткими умовами і можуть призвести до боргів, що породжує політичну залежність. Європейський проект ґрунтується на інших принципах, і Пекін може втратити свою монопольну позицію на ринках інвестицій, особливо в Африці. Приблизно половина запланованих коштів у рамках «Глобальних воріт» призначена для Африки.

Східна Європа також не залишається осторонь. Значимість Західних Балкан та країн «Східного партнерства» ймовірно буде лише збільшуватися через російську агресію. Початкові 17 млрд доларів США для «Східного партнерства» та мережа залізниць та автомобільних доріг у країнах Західних Балкан можуть бути переглянуті в більш амбітний проект. Навіть якщо ні, Китай все важче утримує свої позиції в регіоні. Співпраця з Тайванем отримує додатковий політичний стимул. Протягом перших чотирьох місяців минулого року експорт з Тайваню до країн Східної Європи зріс на понад 30%. Контакти між державами регіону та Китаєм на всіх рівнях стали активнішими. ЄС залишається найбільшим інвестором в економіку Тайваню.

Третім аспектом Тайванської кризи є дипломатичний вимір. Політика «єдиного Китаю», яка раніше стримувала країни від прямих офіційних зв'язків з Тайванем та визнавала його частину Китаю, була обумовлена світовим порядком, що наразі під загрозою через дії Росії з підтримкою Пекіна. Сутність нового світового порядку залишається невідомою, але Китай вже відчуває на собі нестабільність, спричинену глобальним конфліктом [74, с. 5-6].

Російсько-українська війна, що представляє глобальний геополітичний конфлікт, розглядається Китаєм як «вікно можливостей». Пекін активно працює над створенням свого економічного макрорегіону в Східній Азії, конкуруючи за глобальне лідерство зі США, які наразі зосереджені на безпеці Європи в контексті російської агресії проти України.

Взаємовідносини між Пекіном і Вашингтоном в Східній Азії характеризуються жорсткою конкуренцією, а Росію Китай вважає стратегічним тилом. З цього приводу КНР акцентує на трьох пріоритетах:

1. Тайвань;
2. Південно-Китайське море, яке є маршрутом для третини світового товарного трафіку;
3. Східно-Китайське море, де розташовані острови Дяюйдао (Сенкаку), які спірні з Японією.

Серед цих пріоритетів «тайванська проблема» виступає як один з найбільш важливих, враховуючи її морально-політичний вимір для Пекіна. Вирішення «тайванської проблеми» може бути однією зі стратегій, які Китай може використовувати в даній ситуації.

Невирішеність «Тайванської проблеми» офіційно оцінюється Пекіном як «найбільша» і «надзвичайно болісна» перешкода, яка може призвести до дестабілізації процесу повернення країни до повноцінної територіальної цілісності. З військово-політичного керівництва Китаю, тайванський сепаратизм представляє значущу загрозу «внутрішній і зовнішній безпеці Китаю і психологічному стану нації».

Один із військових аналітиків Китаю висловив думку, що «Тайвань давно став для нас великою скалкою». Офіційний Пекін періодично виражає готовність «витягнути цю скалку», проводячи обширні військові навчання біля берегів Тайваню із симуляцією висадки десанту. Зазвичай це пов'язано із сучасними подіями на міжнародній арені, такими як вибори керівника (президента) тайванської адміністрації, заяви лідерів Тайваню щодо необхідності референдуму з питання суверенного статусу, а також візити представників США на Тайвань тощо. Сучасна агресія Росії проти України додала нових аспектів до «тайванської проблеми».

Весною 2022 р. відбулося значне загострення відносин між США та КНР у зв'язку з «тайванською проблемою», що було спровоковано візитом делегації американських конгресменів на Тайвань у квітні 2022 р. Голова комітету із закордонних справ Сенату Роберт Менендес та сенатор Ліндсі Грем разом із чотирма

іншими конгресменами викликали рішучу реакцію Пекіна, який вимагав припинення офіційних контактів з Тайванем у будь-яких формах. Китай посилається на положення трьох китайсько-американських спільних комюніке, де США визнали єдину Китайську республіку.

У відповідь на візит американської делегації, КНР оголосила проведення військових навчань у Тайванській протоці, що включало багатоцільову перевірку бойової готовності. Тайвань зафіксував найбільше вторгнення у свій повітряний простір з січня 2022 р., із входженням 30 винищувачів ВПС Китаю.

Проблема Тайваню стала центральною темою переговорів між міністрами оборони США та КНР на безпековому форумі в Сінгапурі у червні 2022 р. Сполучені Штати, підтримуючи політику «єдиного Китаю», висловили занепокоєння стосовно дій китайської армії в регіоні, вважаючи їх непрофесійними й безвідповідальними. Спікер китайського міністерства закордонних справ Ву Цянь повідомив, що китайський міністр оборони Вей Фенхе попередив свого американського колегу Ллойда Остіна про готовність до можливих військових дій [76, с. 6-7].

23 травня 2022 р. під час спільної прес-конференції між президентом США Дж. Байденом і прем'єр-міністром Японії Ф. Кісідо було наголошено, що США готові надати військову допомогу Тайваню у випадку агресії з боку Китаю. Американський лідер підтвердив відданість політиці «одного Китаю», але висловив протест щодо ідеї використання сили проти Тайваню як неприпустимої [79].

У подальшому представник Держдепартаменту США пояснив висловлення президента, вказавши на збереження стратегії «одного Китаю» у зовнішній політиці Сполучених Штатів [81].

На початку Російсько-української війни, МЗС Китаю відповіло на звернення президентки Тайваню щодо підвищення безпекової пильності, заявивши, що Тайвань не є Україною і завжди був невід'ємною частиною Китаю з юридичної та історичної точки зору [26].

Згідно зі звітом Radio Free Asia, Сі Цзіньпін, керівник Китаю, підписав директиву, яка дозволяє «невійськове» використання Збройних сил. Ці кроки викликають хвилювання, оскільки вони можуть свідчити про готовність Пекіна до

«спеціальних операцій» на Тайвані, які не класифікуються як війна. Директива набула чинності 15 червня і визначає завдання підтримки національного суверенітету, забезпечення регіональної стабільності та регулювання організації та проведення невійськових військових операцій [69].

Отже, Китай чітко визначив свою стійку позицію у відношенні «тайванської проблеми». Прийняття відповідного указу щодо можливості проведення «спеціальної операції» є попередженням як для адміністрації Тайваню, так і для керівництва США, щодо рішучості КНР перетнути «червону лінію» за допомогою силового сценарію. Засвідченням цього є телефонні переговори, які відбулися у день введення в дію цього указу, між російським президентом В. Путіним і китайським лідером Сі Цзіньпіном, якому в цей день виповнювалося 69 років.

Зі свого боку російський президент, намагаючись провести паралелі між власною агресією проти України і «тайванською проблемою», при цьому зберігаючи принцип стратегічного партнерства з КНР, запропонував Китаю підтримку у питанні Тайваню і заявив, що Росія виступає проти будь-якого втручання у справи КНР [75].

Тим часом адміністрація Тайваню намагається використовувати сучасну ситуацію, яка характеризується жорсткою поляризацією між КНР і Росією з одного боку та західним світом з іншого, для забезпечення статусу острова як дієвого суб'єкта міжнародних відносин. Це виражається у виявленні підтримки України та позиціонуванні себе частиною цивілізованого світу.

З самого початку російської агресії проти України адміністрація Тайваню приєдналась до блокування доступу ряду російських банків до міжнародної платіжної системи SWIFT та вислала гуманітарну допомогу в Україну, у вигляді 27 тонн медикаментів [86]. У квітні 2022 р. Тайвань надав 8 млн доларів допомоги Києву (3 млн доларів адміністрації Києва і 5 млн доларів розділили між шістьма місцевими лікарнями) [52].

Наприкінці травня 2022 року з Тайваню вирушило 6 млн доларів на відновлення інших українських міст від наслідків російської агресії, включаючи Харків [81]. У червні 2022 р. під час онлайн-зустрічі з міським головою Бучі А. Федоруком міністр закордонних справ Тайваню Джозеф Ву підкреслив: «Ми

відомі з страждань, вбивств, руйнувань від війни, залишених агресорами у Бучі. Звірства у Бучі – це військові злочини, які важливо засудити, а винних – покарати». Для відновлення Бучі Тайвань виділив допомогу у розмірі 500 тисяч доларів [86].

Активна позиція Тайваню у Російсько-українській війні може пояснюватися, з одного боку, бажанням приєднатися до розвинених демократій світу як противаги континентальному Китаю з його комуністичною ідеологією та проблемами у сфері прав людини, а також солідаризацією на платформі ООН з РФ, вираженою в постійному «утриманні» під час голосувань в РБ ООН з питань засудження дій РФ щодо України. З іншого боку, така стратегія є модернізованою версією «прагматичної дипломатії» Тайваню, ініційованої на початку 90-х рр. ХХ ст., яка передбачає розвиток економічних відносин та надання фінансової допомоги для подолання дипломатичної ізоляції та активної участі в міжнародному політичному житті [76, с. 4-5].

Все ж схожими є позиції, які Україна та Тайвань займають у стратегічному досвіді та історичному баченні Росії та Китаю. Мета захоплення кожної з країн – це, в першу чергу, бажання досягнути стратегічних цілей. Російська окупація України надасть Москві можливість контролю над Чорним морем і доступ до додаткових точок тиску на вразливі країни-члени НАТО – Румунію та Болгарію. В той час як завоювання острова Тайвань стане можливістю для комуністичного Китаю вирватися з першого ланцюга островів і здійснювати наступальні операції проти Японії, Філіппін і навіть територій США у тихоокеанському регіоні. Схожість цих двох ситуацій давно помічена західною пресою: часто з'являються статті про те, що Україна для Росії – як Тайвань для Китаю [55].

Головне, на що звертає увагу влада Тайваню в Російсько-українському збройному зіткненні – це поведінка Сполучених Штатів Америки. Для острова ключовими є питання, як будуть американці захищати Україну в разі загострення ситуації, чи вони готові втрутитися в конфлікт, як вони допоможуть Києву і чи можлива їх військова присутність на території України. На цьому тлі китайська преса рясніє пропагандистськими статтями про слабкість США в цій ситуації, про те, що Америка не зовсім зацікавлена брати участь у справах інших держав, і стосовно

НАТО, яке нібито зараз переживає внутрішню кризу, тому на Альянс також не слід розраховувати [56, с. 49].

У той же час представники тайванської розвідки заявляють, що китайська влада вирішила відтермінувати вторгнення на кілька років. Вже очевидно, що вторгнення на Тайвань не проводитиметься до кінця повноважень теперішнього президента Цай Інвень, чий термін підійде до завершення у 2026 р. Пекін за прикладом українського конфлікту зробив висновок, що війну не можна сприймати легковажно. Тож КНР планує удосконалити свою армію, базуючись на помилках Росії.

Російсько-українська війна привертає активну увагу як Пекіна, так і Тайбея, враховуючи їхнє власне розуміння перспектив військового конфлікту. Уряд Китаю заперечує, що між Україною і Тайванем є паралелі, в КНР неодноразово наголошували, що Тайвань – це не Україна, і завжди був невід’ємною частиною материка. На думку експертів, українська і тайванська ситуації дійсно відрізняються. Україна є незалежною суверенною державою, котру визнав світ, а Тайвань – це самопроголошена держава, яка де-юре є територією Китаю, а де-факто – ні. Проте, незважаючи на багато відмінностей, які обумовлені географічним положенням, історичними факторами, економічними та політичними подіями, Україна і Тайвань сьогодні зіштовхуються з однаковою проблемою, яка зближує їх більше, ніж будь-коли.

За словами міністра закордонних справ острова Джозефа Ву, Тайваню теж загрожує сильніша країна, тому він цілком на боці народу України. Офіційна позиція Тайваню супроводжується конкретними діями: острівна влада майже відразу приєдналася до західних санкцій (включно з обмеженнями на експорт напівпровідників на 20 млн доларів) і нарощує гуманітарну та фінансову підтримку України. Перший вантаж тайванської екстреної допомоги прибув до нашої держави вже 28 лютого 2022 р. Також здійснюється гуманітарна підтримка біженців, яка координується з іншими залученими країнами [10].

Також Міністерством закордонних справ Тайваню 2 березня було створено спеціальний рахунок, на який фізичні та юридичні особи можуть зробити пожертву. Лише за перший тиждень у такий спосіб вдалось зібрати біля 20 млн доларів. Багато

політиків готові підтримати українців: президент Цай Інвень і кілька депутатів вирішили пожертвувати свої місячні зарплати на допомогу Україні, а радник президента Ку Куаньмінг пожертвував 1 млн доларів. Як він сам зазначив, дуже болісно стежити за долею українців, особливо дітей, які вимушено стали біженцями, тому він прийняв рішення допомагати та підтримувати їх [10].

Варто сказати, що російські військові дії проти України пробуджують бойовий дух тайванського суспільства. Потужний спротив українців надихає населення острова також протистояти могутньому сусіду, а владу спонукає зайнятись посиленням власної обороноздатності. Адже загроза з материка реальна як ніколи і значною мірою залежить від подальшого розгортання подій в Україні. Агресія Росії проти України є своєрідним екзаменом для всього цивілізованого світу, випробуванням для багатьох держав на здатність поставити загальнолюдські цінності вище власних політичних та економічних інтересів. За цих обставин Китаю все важче знайти баланс між формуванням іміджу як світової держави, що боронить принципи міжнародного права і статуту ООН, і своїм бажанням підтримати позицію Росії, не допустивши її поразки у зіткненні з Заходом. Аналітики зазначають, що Україна, як і Тайвань, має і завжди матиме критичну асиметрію з Росією з точки зору збройних сил та міжнародного політичного впливу. І як би влада КНР не виступала проти порівняння України з Тайванем, тепер вони цілком зрозумілі: результати Російсько-української війни визначають вектор поведінки Пекіна щодо Тайбею. Тому тайванці так активно беруть участь у демонстраціях із плакатами: «Ми разом з Україною», бо розуміють, що й Україна стоїть за них [10].

Агресія Росії проти України викликала нестабільність у системі міжнародних відносин як на глобальному, так і регіональному рівні. Міжнародні конфлікти на територіальній основі стали ще більш актуальними в умовах порушення основних принципів міжнародного права. Збройне протистояння між США та КНР щодо розв'язання «Тайванської проблеми» в цей момент здається малоімовірним. Гострі політичні заяви лідерів обох країн слугують ілюстрацією для їхніх громадян і союзників, що вони контролюють ситуацію і готові вжити всіх необхідних заходів для захисту своїх національних інтересів у довгостроковій перспективі. Тим не менш,

у КНР наразі існують обмеження у зовнішньополітичних діях (на користь економічної переваги США та ризику втрати ринків збуту). Отже, вирішення «Тайванської проблеми» для КНР вимагає часу та ретельної «підготовки».

3.2 Фактори, що можуть вплинути на розвиток тайванської кризи

Територіальні претензії Росії до півдня та сходу України, а також претензії Китаю до Тайваню та прояви сепаратизму в цих регіонах є актуальними проблемами нашого часу, особливо після вторгнення Росії на українську територію. У контексті збройної агресії Росії існує значна ймовірність повторення подібного сценарію і з боку Китаю щодо вирішення «тайванського питання».

Події, які відбуваються в Тайвані наразі, мають спільні риси з ситуацією в Україні. Це відзначається директивою Президента Китаю Сі Цзіньпіна щодо дозволу проведення так званих «невійськових» спецоперацій, яка набрала чинності 15 червня 2022 р. [27]. Таке рішення можна розглядати як підготовку до майбутнього військового вторгнення, аналогічного «спеціальній військовій операції» Росії. Додатково, під час конференції з безпеки «Діалог Шангри-Ла» у Сінгапурі, міністр оборони Китаю Вей Фенхе наголосив, що Китай «боротиметься до кінця», якщо буде спроба «відокремити» Тайвань від нього. Він висловив підтримку ідеї «мирного злиття» з островом, але не виключив і «інші варіанти» [5, с. 442].

Корені територіальних претензій Росії до півдня та сходу України сягають часів Російської імперії. Політика Російської імперії та, пізніше, СРСР, залишила свій слід: більшість населення цих регіонів є російськомовними, існує криза ідентичності, де частина асоціює себе з росіянами або розглядає українську та російську культури як нерозривні.

За даними опитувань соціологічних центрів [19], таких як КМІС, «Рейтинг», «СОЦІС» та Центр імені Разумкова у 2017 р., 17,3% населення України, зокрема на півдні та сході (від 14% до 26%, залежно від області), ідентифікувало себе як росіяни. Проте до 2017 р. цей показник зменшився до 6,3%, а після військового вторгнення Росії в Україну у 2022 р. ця цифра складає 5%.

Важливо відзначити вплив інформаційної кампанії Росії на цих територіях. Під час Революції Гідності 2013-2014 рр., спрямованої на зміну проросійського режиму Януковича та досягнення євроатлантичної інтеграції, Росія активізувалася. Вона використала ослабленість України після революції, введення військ на Крим та проведення псевдореферендуму щодо приєднання. Росія також ініціювала створення ЛНР та ДНР, надаючи підтримку бойовикам.

Проблема Тайваню виникла у 1949 р., коли уряд Гоміндану втік на острів після поразки в громадянській війні. Статус Китайської Республіки залишається невизначеним з того часу. КНР відмовляється визнавати суверенітет Тайваню, розглядаючи його як невід'ємну частину держави, в той час як КР вважає, що її влада має охоплювати і материковий Китай. Ця суперечлива ситуація виникла з історичних подій та різниці в поглядах на статус острова.

До 1971 р. Китайська Республіка отримувала визнання більшості держав та міжнародних організацій як законна влада всього Китаю. Проте у 1971 р. місце КР в Раді Безпеки ООН було передано Китайській Народній Республіці (КНР). На сьогоднішній день лише 20 країн-членів ООН і Ватикан визнають КР [37]. Порівнюючи корені конфліктів в Україні та Тайвані, можна виділити кілька схожих рис.

Обидва конфлікти відображають боротьбу між авторитарним і демократичним режимами. Українці та тайванці обидва прагнуть жити у демократичних країнах. Проте, в Тайвані, на відміну від України, ця боротьба є переважно ідеологічною, оскільки 98% населення є етнічними китайцями. Український конфлікт включає ідеологію і питання ідентичності, оскільки Росія розглядає населення півдня та сходу як росіян, не зважаючи на їхню українську ідентичність.

Україна та Тайвань виступають проти великих держав, які вважають їх своїми територіями. Путін, відзначаючи річницю Петра I, висловив плани повернути втрачені території, вказавши на свою роль схожу із царською. Це підкреслило істинні наміри «спеціальної військової операції» і захоплення України. Також Китай розглядає Тайвань як свою невід'ємну частину, незважаючи на те, що Тайвань ніколи не був підконтрольним Комуністичній партії Китаю (КПК) чи частиною КНР.

Отже, Китай і Росія ставлять перед собою завдання остаточного вирішення «тайванського питання» і «українського питання», хоча існують певні відмінності в їхніх контекстах.

Географічно Тайвань відокремлений від Китаю морем, у порівнянні з тим, як Україна має сухопутний кордон із Росією. Прибережна зона Тайваню є важкодоступною для висадки через особливості місцевого рельєфу. Експерт Інституту досліджень національної оборони та безпеки у Тайбеї, Су Цзу-Юнь, вказує, що «Тайванська протока фактично є головною дорогою для китайської армії, де вони стають найбільш вразливими». У цьому відношенні ситуація є більш складною, ніж у випадку з Росією [54].

Україна є державою, визнаною міжнародною спільнотою, тоді як статус Китайської Республіки (КР) ще не остаточно визначений. Прес-секретар Міністерства закордонних справ Китаю, Хуа Чуньїн, заявила, що «Тайвань – не Україна. Тайвань завжди був невіддільною частиною Китаю. Це безсумнівний юридичний та історичний факт» [28].

Міністр оборони Китаю, Вей Фенхе, 10 червня оголосив, що Пекін провів би війну у випадку проголошення КР незалежності. У той самий час президент США Джо Байден висловив підтримку Тайваню та обіцяв запобігти військовому вторгненню Китаю. Таким чином, на даний момент спостерігається певний баланс у вирішенні «тайванського питання», оскільки конфлікт між світовими державами та потенційною державою може призвести до локальних конфліктів чи, у найгіршому випадку, до Третьої світової війни (аналогічно до ситуації в Україні). З урахуванням цього існує можливість остаточного зміщення Китаю на бік Росії для протистояння Заходу.

На даний момент у Китаї поглиблено вивчають усі аспекти можливого вторгнення Росії та дії України з метою розробки власної військової стратегії у випадку агресії з боку Китаю. Президент Тайваню Цай Інвень акцентує увагу на концепції «асиметричної війни» для посилення збройних сил, зокрема шляхом встановлення ракет на транспортних засобах. Директор Вищого інституту досліджень китайської військової справи Тайванського національного університету Ма Ченг-Кун

вважає, що Україна успішно використовує асиметричну війну та ефективно стримує агресивні дії Росії. Також є свідчення, що Китай розробляє ракети для ураження військових об'єктів на території України.

Загалом, досвід України значно підвищує моральне становище керівництва Тайваню та надихає їх для успішного опору можливому вторгненню Китаю. Героїзм українського народу служить взірцем і доводить, що навіть перед сильним противником можна знайти шлях до перемоги [68, с. 10].

Розвиток тайванської кризи залежить від багатьох факторів і може бути спричинений різними подіями та діями різних сторін. Деякі з основних факторів, які можуть вплинути на цю ситуацію виглядають наступним чином:

1. Геополітична напруга: головним фактором у розвитку кризи є геополітична боротьба між Китаєм та іншими світовими силами, зокрема Сполученими Штатами. Зміна відносин між цими країнами може призвести до загострення ситуації на Тайвані.

2. Внутрішні політичні події у Тайвані: результати виборів у Тайвані, публічна думка та внутрішні політичні розбіжності також можуть вплинути на кризу. Зміна уряду або політичних лідерів може мати наслідки для стосунків з Китаєм.

3. Військова активність: рухи з боку Китаю або реакція Тайваню на них можуть привести до загострення конфлікту. Різні військові дії, включаючи навчання, патрулювання морських територій та інші дії, можуть спричинити збройні інциденти.

4. Міжнародні партнери Тайваню: підтримка з боку інших країн, зокрема Сполучених Штатів та Японії, може вплинути на здатність Тайваню відстоювати свою незалежність та реагувати на загрози з боку Китаю.

5. Економічні відносини: економічні зв'язки між Китаєм та Тайванем також важливі. Втрати економічних вигод можуть або послабити, або загострити ситуацію, залежно від розвитку подій.

6. Міжнародне співробітництво: зусилля міжнародної спільноти та дипломатичні ініціативи можуть грати роль у збереженні миру на Тайвані та запобіганні вибуху кризи.

Ці фактори мають складний і взаємозалежний характер, і розвиток тайванської кризи буде визначатися їхнім взаємодією та діями сторін у майбутньому.

3.3 Можливі сценарії розвитку конфлікту у Тайванській протоці

У 2022 р. вторгнення Росії в Україну та обурена реакція Китаю на візит спікера Палати представників США Ненсі Пелосі до Тайбея спричинили хвилю аналізу та коментарів щодо можливих китайських блокад або вторгнень до Тайваню. Однак існує широкий консенсус у тому, що вторгнення КНР на Тайвань ознаменувало б серйозніші виклики, яких не було в Україні, починаючи з логістики проведення вторгнення через Тайванську протоку довжиною 80 миль, значущої ймовірності прямого військового втручання США та перспективи масштабних економічних санкцій.

Хоча важливо розглядати найгірші сценарії: захоплення КНР одного або декількох островів, наразі контрольованих Республікою Китай (РК або Тайвань). Окрім островів Кінмен, Мацу та маленьких островів Вучжіу біля узбережжя Фуцзяню, РК контролює острови Пратас (Донгша) та Іту Аба (Тайпінг) у Південно-Китайському морі та архіпелаг Пенху (Пескадорес) у Тайванській протоці.

Узбережжя материкового Китаю, острови Кінмен та Мацу, відігравали важливу роль у плануванні конфліктів між США та Китаєм протягом ХХ ст., але сьогодні менш відомі острови Вучжіу, які розташовані між ними, можуть надати КНР більш привабливу ціль. В Південно-Китайському морі ізольований атолл Пратас (Донгша), недалеко від Гуанчжоу, пропонує велику цінність для Пекіна, тоді як Іту Аба (Тайпінг) є найбільшим природним островом в архіпелазі Спратлі, претензії на який також мають В'єтнам і Філіппіни. Архіпелаг Пенху (Пескадорес), розташований по той бік Тайванської середньої лінії в Тайванській протоці, пропонує КНР можливість використання як бази, яка може пом'якшити виклики вторгнення на головний острів Тайваню, але він найближчий та найбільше інтегрований з Тайванем, що підвищує ризики силової відповіді РК, можливо з підтримкою Сполучених Штатів.

Для КНР можливими витратами можуть бути підвищені загрози з боку Тайваню, економічні санкції США та підвищене дипломатичне та військове співробітництво США і РК.

Узбережжя провінції Фуцзянь, що безпосередньо протилежно Тайваню, представляє собою складну географію напівзатоплених гір, включаючи понад 1500 берегових островів і малих островів. Багато з цих об'єктів утворені з граніту, що дозволяє вибудовувати міцні оборонні споруди для виживання від артилерійського обстрілу й авіабомб. Присутність Тайбея на десятках цих островів сягає часів спроб Чан Кайші блокувати комуністичних ворогів шляхом зупинки суден, які направлялися до місцевих китайських портів. Оборонні споруди на Кінмені, Мацу та Вучжіу також спроектовані, щоб позбавити КНР необмеженого доступу до ключових гаваней, які могли б слугувати місцями старту для вторгнення на Тайвань.

Американське зобов'язання захищати ці острови, тим часом, менш міцне, ніж його «стратегічна неоднозначність» стосовно обіцянки захищати Тайвань; минулі американські зобов'язання перед РК включали в себе цей виняток. Подібно до найближчої потенційної цілі, Кінмена, який має значну чисельність населення і знаходиться під міцною охороною, швидке окупування Вучжіу чи необхідних островів в архіпелазі Мацу може надати КНР можливості зробити помітні тактичні досягнення в Тайванській протоці з мінімальним ризиком.

Застосуємо метод сценарного прогнозування, щоб оцінити масштаби можливої операції проти Тайваню в нових реаліях, якщо рішення про операцію буде прийнято в найближчі місяці чи роки, а також збереження статусу-кво чи ж мирної інтеграції.

Поточний статус-кво, згідно з яким Тайвань має самоврядування, але офіційно не проголошує незалежність, не може тривати вічно, тому є думка, що одного дня острів може бути або асимільований Китаєм, або стати незалежною країною. Тайвань є демократичним самоврядним островом, який Китай вважає своїм власним.

Незважаючи на те, що Тайвань ніколи не контролювався правлячою Комуністичною партією, передача Тайваню під контроль Китаю була описана президентом Сі Цзіньпіном як «основна частина інтересів Китаю» [67].

Статус-кво для Тайваню, означає стан справ, при якому Тайвань залишається в певній формі незалежності або самостійності, але не оголошує себе офіційно незалежною державою та не здійснює юридичного розриву з Китаєм. Такий статус-кво може включати в себе наступні елементи:

1. Адміністративна самостійність: Тайвань зберігає свою власну внутрішню адміністрацію, політичну систему та законодавство, без прямого втручання або контролю з боку Китаю.

2. Економічна незалежність: Тайвань може розвивати свою економіку та торговельні відносини з іншими країнами незалежно від Китаю.

3. Міжнародні відносини: Тайвань може розвивати обмін і співпрацю з іншими країнами та міжнародними організаціями, хоча більшість країн у світі не визнає його офіційною незалежною державою через тиск з боку Китаю.

4. Непередбачувана майбутність: такий статус-кво не визначає остаточного статусу Тайваню. Зберігається можливість майбутнього діалогу, переговорів або інших способів вирішення питання статусу Тайваню.

Важливо відзначити, що статус-кво для Тайваню є досить складною і спірною ситуацією з геополітичною напругою. Питання статусу Тайваню є важливим аспектом відносин між Китаєм та іншими країнами, і воно може впливати на стабільність та безпеку в регіоні.

Збереження статусу-кво для Тайваню вимагає діалогу, розуміння та обережності з боку всіх сторін, включаючи Тайвань, Китай та інші зацікавлені сторони. Можливий сценарій розвитку подій для Тайваню, щоб зберегти статус-кво, виглядатиме наступним чином:

1. Дипломатичний діалог: важливо розпочати дипломатичний діалог між Тайванем та Китаєм з метою дискусії стосовно майбутнього статусу острова. Цей діалог може охоплювати обговорення мирного співіснування та гарантувати права та безпеку тайванського населення.

2. Міжнародні гарантії: міжнародні гарантії можуть бути встановлені для забезпечення безпеки Тайваню та його права на самовизначення. Це може включати зобов'язання інших країн забезпечувати захист Тайваню в разі агресії.

3. Таємниця незмінюваного статусу: обидві сторони можуть домовитися про те, що не вживатимуть односторонніх дій, спрямованих на зміну статусу Тайваню. Це може включати припинення декларацій або актів, що сприймаються як оголошення незалежності.

4. Обмін гуманітарними послугами та співпраця: Тайвань і Китай можуть розширити обмін гуманітарними послугами, економічною та культурною співпрацею, щоб сприяти спільному процвітання та зближенню.

5. Міжнародне сприяння: міжнародне співтовариство може підтримувати статус-кво на Тайвані і закликати до діалогу між сторонами. Міжнародні організації можуть вести співпрацю з Тайванем на питаннях, що не передбачають визнання держави.

6. Підтримка міжнародних оборонних засобів: забезпечення Тайваню доступу до необхідних оборонних засобів може збільшити віру в стабільність та спокій в регіоні та сприяти збереженню статусу-кво.

Це лише загальні настанови, і дуже важливо враховувати складну природу геополітичних відносин у регіоні та різні інтереси сторін. Збереження статусу-кво на Тайвані вимагатиме великої дипломатичної роботи та компромісів усіх сторін.

Міністр оборони США Ллойд Остін, виступаючи на безпековому форумі «Діалог Шангри-Ла» в Сінгапурі, визначив, що Сполучені Штати твердо віддані збереженню теперішнього стану речей в Тайванській протоці та настоюють на рішучому супротиві будь-яким одностороннім спробам його зміни. Зазначаючи, що це відповідає політиці одного Китаю та обов'язкам, визначеним Законом про відносини з Тайванем, він підкреслив глибоке зобов'язання до цих принципів. Остін, в контексті взаємодії з Китаєм, наголосив, що Сполучені Штати не прагнуть нової холодної війни, а конкуренція має залишатися на рівні конструктивної, без переростання в конфлікт. Важливість збереження відкритих ліній зв'язку між оборонними відомствами США та Китаю для уникнення трагічних недорозумінь також була відзначена Остіном [40].

Можливо, у 2027 р. Сі Цзіньпін продовжить своє президентство, знаходячись на своєму четвертому терміні. Однак, оцінюючи попередні три терміни, де він не

досягнув значущих успіхів, можливо, він буде вимушений шукати нові досягнення або спадщину. Враховуючи зниження економіки, невдоволення населення та занепад бізнесу з нерухомості в Китаї, є ймовірність, що Сі Цзіньпін може намагатися відвести увагу від внутрішніх проблем шляхом застосування сили або створення кризи ззовні [39].

Нещодавно міністр закордонних справ Китаю Цінь Ган висловив погляд, що «повернення Тайваню до Китаю» є важливою частиною міжнародного порядку, встановленого після Другої світової війни. Він висловив обурення «абсурдною риторикою», яка обвинувачує Китай у порушенні статус-кво та підриві миру в Тайванській протоці [31].

Цінь Ган зазначив, що «сепаратистські сили незалежності Тайваню» та кілька інших держав намагаються змінити статус-кво, протистоячи принципу одного Китаю та прагнучи до «мирного поділу». Міністр закордонних справ підкреслив, що втрата території, яку Китай розглядає своєю, є неприпустимою для його народу, і КНР готова захищати свою територіальну цілісність та суверенітет.

Нещодавно Тайвань подовжив обов'язкову військову службу з чотирьох місяців до року, збільшив оборонний бюджет і намагається розпочати власне виробництво безпілотників і ракет.

Таким чином, у нашому випадку, ми розглянемо можливий розвиток подій без участі США. Так само, ми не розглядаємо можливість використання ядерної зброї Китаєм, оскільки це вже абсолютно інший сценарій війни. Також ми не будемо розглядати можливі дії Японії (яка можливо буде діяти незалежно від США) і не розглядатимемо сценарій, в якому напад Китаю на Тайвань буде синхронізований з нападом КНДР на Південну Корею.

По-перше, Китай матиме лише одну спробу, тому що напад не буде несподіваним. Надмірна чисельна і навіть якісна перевага Китаю над Тайванем очевидна, але тепер всі розуміють, що цього може бути недостатньо. Сі буде уникати повторення помилок російського лідера і, якщо вже наноситиме удар, то той, який має високі шанси на успіх. Для Сі неприйнятно зазнати невдачі. Якщо Китай має намір захопити Тайвань, мобілізацію та широкомасштабну підготовку слід розпочати

перед початком операції. Це передбачає як мобілізацію особового складу, так і мобілізацію ресурсів та логістики, а також підготовку до десантної операції. Такі дії буде неможливо приховати. Підтримка для Тайваню значно зросте вже після початку підготовки Китаєм. Ймовірність того, що Тайвань отримає нові та вдосконалені системи оборони, висока. Принаймні, з моменту початку підготовки Китаєм, Тайвань отримає артилерію, системи протиповітряної оборони (включаючи комплекси і запаси ракет), винищувачі (з протикорабельним та іншим озброєнням), протикорабельні ракети морської і сухопутної бази, протитанкові ракети та ПЗРК, мобільні радари тощо. Можливо, Тайвань отримає навіть протисупутникові системи, включаючи системи ПРО THAAD.

Другий аспект полягає у величезному флоті Китаю, який за тоннажем навіть перевершує американський флот. Однак у сучасних умовах малоімовірно, що Китай зможе використовувати свій весь флот проти Тайваню одночасно. Відповідь на початок приготувань до агресії призведе до санкцій, особливо американських (схоже на те, що трапилося в Україні). Після введення санкцій Китай буде змушений використовувати значну частину свого флоту для захисту конвоїв своїх цивільних та контрагентських суден, щоб уникнути їх арешту та перехоплення флотом США. Крім того, китайському флоту доведеться забезпечити блокаду острова на великій відстані від власних берегів. Ми вважаємо за аксіому той факт, що США уникатимуть втручання і виключаємо дії флоту Японії. Однак Китай не може вважати це аксіомою і, отже, зобов'язаний виділити частину свого флоту для захисту району операції від можливого нападу флоту США та Японії. Крім того, необхідно буде забезпечити захист власних флотських баз від атак безпілотних морських апаратів, диверсій, мінування тощо.

Третій аспект полягає в тому, що Китай, ймовірно, не зможе використовувати усю свою сухопутну армію в операції проти Тайваню. По-перше, це необхідно лише частково, і, по-друге, велика частина сухопутних сил буде використана для захисту всієї території Китаю. Проте значне посилення морської піхоти флоту (40 тисяч) та десантних сил (зокрема берегової оборони та, ймовірно, зведених розвідувальних частин НВАК у кількості близько 40-50 тисяч) відбудеться шляхом перекваліфікації

кадрових підрозділів сухопутних військ. Мобілізовані військові будуть призначені до кадрової армії на інших напрямках у всій країні. Таким чином, десант буде складатися з добре навчених солдатів, найбільш бойових в армії, але в основному не спеціалістів з морських десантів. Китайська стратегія базується на використанні спеціалізованих цивільних суден (початково побудованих з урахуванням можливості використання морпіхами) для підтримки десанту. Однак такі кораблі, при щільній протикорабельній обороні, все одно залишаються вразливими перед опозицією тайванських сил.

Четвертий аспект стосується інтеграції Китаю в світову економіку, яка значно перевершує аналогічний процес у Росії. Тому, ймовірно, до початку операції санкції проти Китаю не будуть надто строгими. Однак через велику економічну залежність навіть невеликі санкції можуть завдати Китаю значно більше шкоди, ніж російській економіці більш суворі обмеження. Ці санкції почнуть діяти з моменту початку підготовки, а не з моменту початку операції. Мобілізація, у свою чергу, зробить початок операції для Китаю неминучим у більшості сценаріїв, оскільки Китай не може собі дозволити зазнати поразки. Початок мобілізації призведе до економічних втрат, тому цей процес не може бути тривалим і, відповідно, не стане системним. Бонусом є наявність обмежень, пов'язаних із COVID-19, які вплинуть на перебіг мобілізації.

П'ятий аспект враховує невеликий розмір Тайваню, що створює певні труднощі для командування силами оборони острова, оскільки приховання засобів та сил виявиться важким завданням. З іншого боку, компактні розміри та щільна забудова дозволяють створити високощільну та добре масковану систему протиповітряної та протиракетної оборони (ППО та ПРО). Кожен комплекс, переданий Китаю до початку операції, підвищуватиме щільність прикриття. Наразі ні одна країна світу, навіть США, не має досвіду подолання такої щільної системи ППО. Ймовірність того, що Тайвань зможе утримати свої аеродроми та значний парк винищувачів під час перших ракетних та авіаційних ударів, висока. Однак залишається відкритим питання забезпечення авіації та флоту паливом в умовах тотальної блокади острова (доступні дані є обмеженими і, ймовірно, неповними).

Шостий аспект стосується тайванського флоту, який, хоч і не численний, але знаходиться під надійним покриттям острівної системи протиповітряної та протиракетної оборони (ППО та ПРО). Якість цієї оборони визнана високою, як це продемонстрував досвід України. Оцінити якість китайської ракетної зброї та систем ППО і ПРО в наш час складно. Ймовірно, китайському флоту вдасться нейтралізувати чи заблокувати флот Тайваню, але це буде коштувати дорого. Тим не менш, тайванські протикорабельні ракети розташовані не лише на кораблях, але і на мобільних установках на суходолі. Висадка морського десанту буде можлива лише після пригнічення берегових установок; інакше їм загрожує те саме, що й російській армії під Одесою. Знищення берегових протикорабельних ракет завадять сили ППО Тайваню. Навіть якщо не вдасться використати винищувачі, у Тайвані значна кількість комплексів ППО, що враховані на такій площі.

Сьомий аспект розглядає можливість успішних кібератак проти інфраструктури лише на короткий період. Кібератаки можуть викликати хаос серед цивільного населення, зруйнувати роботу урядових сайтів, зупинити публічний та залізничний транспорт, а також призупинити платежі. Однак до цього часу ніхто не здійснив успішний кібервплив на глобальну спроможність армії виконувати свої обов'язки, особливо в таких масштабах. Відключення електроенергії на кілька днів, відсутність мобільного інтернету та транспортні проблеми можуть мало вплинути на здатність ППО та флоту протидіяти ракетній атаці.

Китай буде витратити час на підготовку, тому Тайвань також зможе провести комплекс заходів перед активною фазою операції. Це включає накопичення ракет, палива, стрілецької та протитанкової зброї, а також навчання сухопутних сил для оборони острова. План передбачає також зберігання запасів їжі та води та часткову евакуацію цивільного населення. Жінки та діти можуть бути евакуйовані в інші країни, що допоможе зменшити навантаження на комунальні системи острова. Під час мобілізації китайські хакери намагатимуться атакувати тайванську армію та інфраструктуру.

Згідно з викладеними аргументами, план Китаю передбачає початок операції із сильної ракетно-авіаційної атаки на систему протиповітряної та протиракетної

оборони острова, супроводжуючи це глобальною кібератакою. Весь агентний корпус Китаю на Тайвані намагатиметься завадити обороні Тайваню. Оцінити тривалість такої операції важко. Навіть при використанні тисяч ракет і сотень літаків, Тайвань може не встигнути знищити всі пускові установки НВАК. Досвід України показує, що прорив щільної ППО країни без відповідного досвіду є складним завданням. Під час мобілізації Китай може нарощувати свої ракетні запаси, але визначення місць розташування оборонних сил Тайваню та точне націлювання стане проблемою. Згадана раніше щільна забудова дозволяє переміщувати комплекси ППО, ПРО та ПКО, а також створювати імітаційні цілі.

Основа системи протиповітряної оборони (ППО) Тайваню складає радар з фазованою решіткою AN/FPS-115 PAVE PAWS, розташований на горі Лешань. Згідно з відкритими даними, цей радар може виявляти цілі на відстані до 5000 км, охоплюючи всю територію Китаю. Цей радар вважається одним із шести найпотужніших у світі. Зараз він перебуває на етапі модернізації або планується його модернізація у найближчий час (контракт на суму півмільярда доларів із строком виконання до 2023 р.). Цей радар спеціально розроблявся з метою виживання під ракетними та авіаційними атаками з боку Китаю. Він має власні системи протиповітряної оборони та навіть зенітну артилерію, тому відтворення подій, подібних до сценарію з «іранськими мопедами», є малоімовірним. Крім того, радар розташований на висоті 2600 метрів.

Цей радар здатний виявляти навіть кораблі та супутники. Невідомо, чи є або будуть у Тайвані протикосмічні комплекси, які можуть збивати супутники Китаю. Однак розклад руху цих супутників Тайвань точно відомий, що значно полегшить маскування сил та засобів тайванської армії від деталізованого супутникового спостереження. Крім того, цей радар є частиною радіолокаційної системи США, що означає його інтеграцію у мережу з іншими радарями. Це значно ускладнить дії китайського флоту, оскільки переміщення китайських сил буде легко визначатися для флоту США.

Військові експерти припускають, що Тайвань недостатньо добре підготовлений, якщо війна все-таки прийде на острів. Тайвань витрачає лише 2,4%

свого валового внутрішнього продукту (ВВП) на оборону, що менше, ніж у таких країнах, як Сполучені Штати, і приблизно вдвічі менше, ніж Ізраїль.

Згідно з аналізом, вона також не має достатньої кількості боєприпасів, бореться за виконання квот найму в збройних силах і недостатньо зосереджена на асиметричних можливостях, необхідних для ведення війни з Китаєм. Міністр закордонних справ відкинув ідею самовдоволення Тайваню, але визнав, що раніше він повільно готувався.

Якщо розглядати третій варіант розвитку подій щодо мирної інтеграції Тайваню в Китай, то необхідно врахувати за яких умов це можливо і яких вимагає багатофакторних дій та дипломатичних зусиль. Ось можливий сценарій розвитку подій для мирної інтеграції Тайваню:

1. Дипломатичний діалог і переговори: першим кроком був би розпочатий дипломатичний діалог між Тайванем і Китаєм. Обидві сторони мали би сісти за стіл переговорів і обговорити питання стосовно майбутнього статусу Тайваню. Важливо, щоб це було відкритим і вільним процесом без передумов.

2. Забезпечення прав і автономії: у рамках переговорів Китай міг би надати Тайваню гарантії щодо збереження прав і свобод тайванського населення, а також його автономії та адміністративної системи.

3. Гарантії безпеки: Китай також міг би надати гарантії безпеки Тайваню та його мешканцям, включаючи зобов'язання не використовувати силу чи загрожувати збройними конфліктами.

4. Перехідні періоди: для плавного об'єднання можуть бути визначені перехідні періоди, коли Тайвань може зберігати певну ступінь автономії і спеціального статусу, який дозволить йому пристосуватися до нових умов.

5. Міжнародні гарантії і спостереження: міжнародне співтовариство може зіграти роль у гарантуванні виконання угоди та надавати міжнародні спостереження під час процесу інтеграції.

6. Воля населення Тайваню: остаточне рішення щодо майбутнього статусу Тайваню повинно враховувати волю тайванського населення, можливо, через референдум або інший демократичний механізм.

7. Економічна і культурна співпраця: Китай і Тайвань можуть співпрацювати на економічних та культурних питаннях для зближення двох суспільств.

Цей сценарій мирної інтеграції є вкрай складним і потребує глибокого дипломатичного зусилля, взаємопорозуміння і готовності з обох сторін. Крім того, він має враховувати інтереси і погляди тайванського населення, яке може бути розділене щодо питання інтеграції.

Застосуємо метод SWOT-аналізу для трьох сценаріїв розвитку подій навколо Тайваню, що допоможе оцінити їхні сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози (рис. 1, рис. 2, рис. 3).

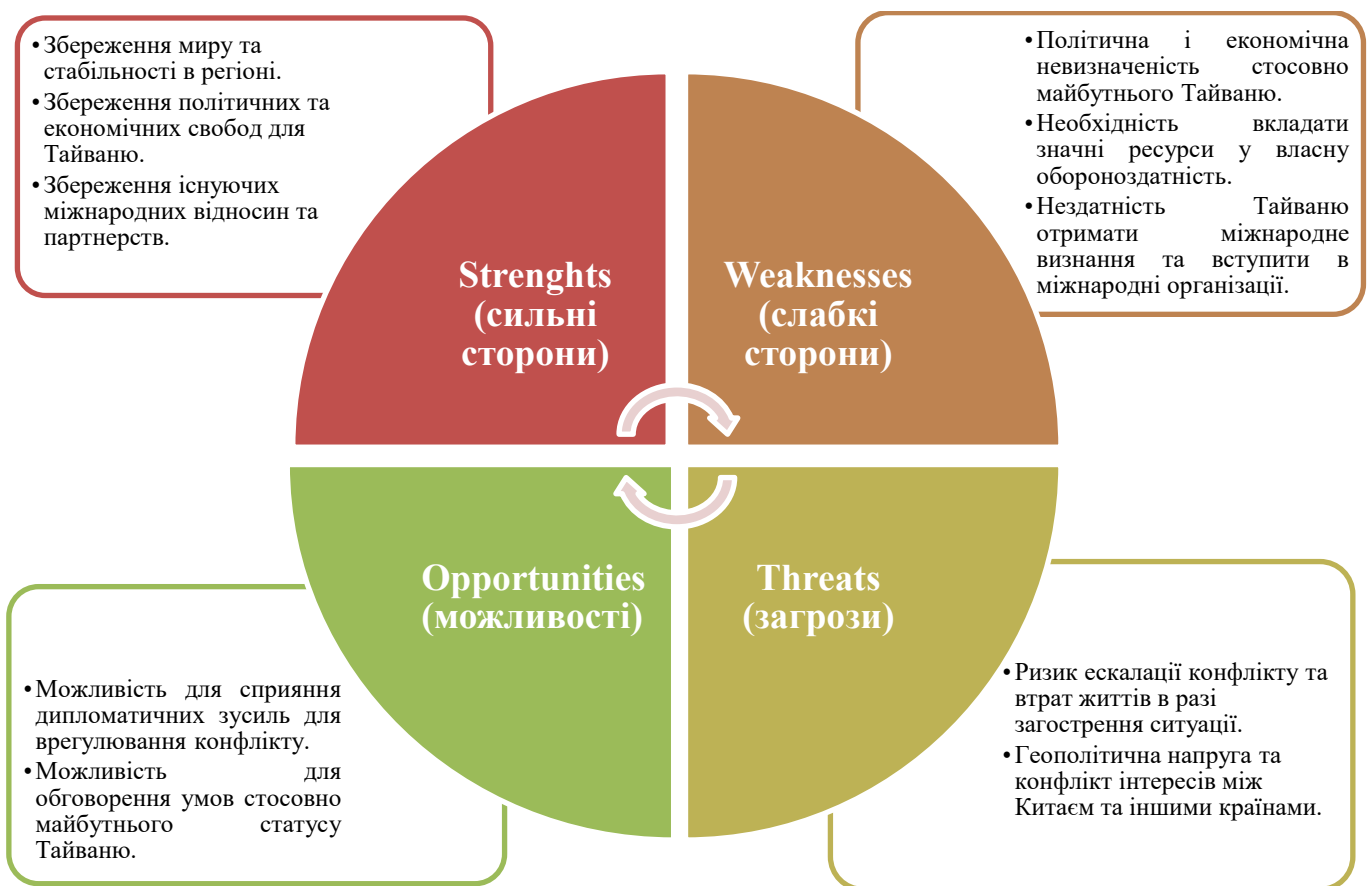

Рис. 1 SWOT-аналіз Сценарію 1: Статус-кво для Тайваню

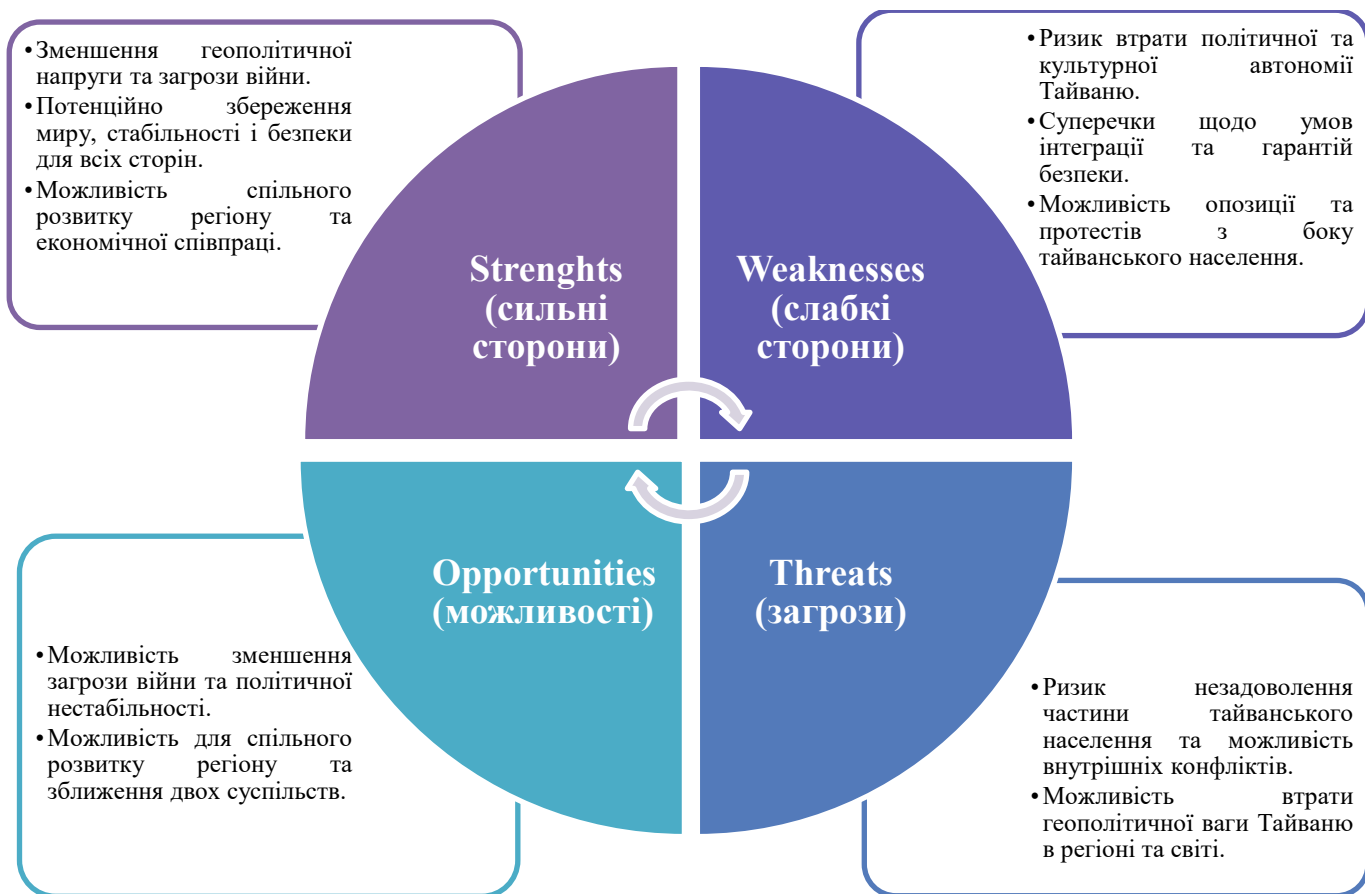

Рис. 2 SWOT-аналіз Сценарію 2: Мирна інтеграція Тайваню

Рис. 3 SWOT-аналіз Сценарію 3: Війна між КНР та Тайванем

Таким чином, у процесі дослідження за допомогою одного з методів політичного прогнозування, а саме сценарного методу, нами було з'ясовано, що перед Тайванем розгортається три різні сценарії розвитку подій в майбутньому – збереження статусу-кво Тайваню, мирна інтеграція Тайваню чи війна між КНР та Тайванем.

Окрім цього, за допомогою методу SWOT-аналізу, нами було виокремлено основні позитивні та негативні сторони кожного з сценарію.

У разі реалізації сценарію статусу-кво для Тайваню, серед позитивних сторін ми обрали: можливість збереження миру та стабільності в регіоні, збереження політичних, економічних і культурних свобод для тайванського населення, збереження існуючих міжнародних відносин і партнерств. А серед негативних сторін: політична і економічна невизначеність стосовно майбутнього Тайваню, необхідність вкладати значні ресурси у власну обороноздатність, нездатність Тайваню отримати міжнародне визнання та вступити в міжнародні організації.

Під час актуалізації другого сценарію, а саме мирної інтеграції Тайваню, плюсами ми вважаємо: зменшення геополітичної напруги в регіоні та загрози війни, потенційно збереження миру, стабільності і безпеки для всіх сторін, можливість спільного розвитку регіону та економічної співпраці. Проте серед мінусів є: ризик втрати політичної та культурної автономії Тайваню, суперечки щодо умов інтеграції та гарантій безпеки, можливість опозиції та протестів з боку тайванського населення.

За можливості впровадження третього сценарію – війни між КНР та Тайванем – ми відокремили наступні можливі переваги варіанту: відсутність компромісів щодо статусу Тайваню, можливість для Китаю отримати контроль над Тайванем (за своїми оцінками), шанс для Тайваню боротьби за свою незалежність та самовизначення. Серед недоліків відокремлюємо: загроза масштабної війни з великими людськими та матеріальними втратами, ризик наслідків для регіональної та світової стабільності, потенційна дестабілізація регіону та загроза втрати життів і прав людей.

Кожен з цих сценаріїв має свої переваги і недоліки, і вибір залежить від багатьох факторів, включаючи політичну волю сторін, геополітичну ситуацію і дипломатичні

зусилля. Важливо враховувати, що мирне вирішення конфлікту завжди є бажаною альтернативою для уникнення конфлікту і людських страждань.

Існує розбіжність і плутанина щодо того, що представляє собою Тайвань і навіть як його слід належним чином називати. Уряд Китайської Республіки, який перебуває на Тайвані після втечі з материка в 1949 р., спочатку стверджував, що представляє всю Китайську Республіку, і планував відновити контроль над усією територією.

Влада острова раніше займала місце в Раді Безпеки ООН, і багато західних країн визнавали її як єдиний уряд Китаю. Проте в 1971 р. ООН визнала Пекін і виключила уряд Китайської Республіки. Відтоді кількість країн, які дипломатично визнають уряд Тайваню, зменшилася приблизно до 20. Китай розглядає Тайвань як власну провінцію, відокремлену від материка, і висловлює намір повернути його, включаючи використання сили, якщо це буде необхідно. Тайвань має свою власну конституцію, обраних демократично лідерів та близько 300 000 військових у своїх збройних силах.

Вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 р. викликало серйозне занепокоєння на Тайвані. Експерти висловлюють припущення, що дії Росії в Європі можуть відкрити двері для КНР в Азії. Такі застереження впливають з останніх військових наближень між Росією та Китаєм, включаючи активні спільні військові навчання та демонстрації всебічного співробітництва, спрямованого на послаблення лідерської ролі США та посилення впливу в регіоні.

ВИСНОВКИ

Отже, з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Тайвань є демократичною країною, яка захищає свою територіальну незалежність завдяки правлячій Зеленій партії. Тайвань також є ключовим гравцем у світовій економіці з високорозвиненою ІТ-сферою та виробленням чіпів, що робить багато країн залежним від острова. До того ж, Тайванська протока є критично важливим водним шляхом, який з'єднує Східне та Південно-Китайське моря, і її безпека має важливе значення для регіональної стабільності. Проблема Тайваню має глибоке історичне коріння, а її вирішення зачіпає геополітичні інтереси таких провідних країн світу, як США та КНР. Тривала напруженість між Тайванем і Китаєм має наслідки для регіональної безпеки та балансу сил в Азійсько-Тихоокеанському регіоні – особливо після триденної поїздки Сі Цзіньпіна до Москви, на перемовини з В. Путіним про «світовий мир» та його врегулювання. Тайвань є однією з небагатьох повністю демократичних країн в Азії, і він є рішучим захисником прав людини та демократії. Тому хоч і не до кінця оціненим, але Тайвань є однозначним суб'єктом міжнародних відносин.

Таким чином, найважливішими передумовами, що спричинили конфлікт щодо Тайваню, включають:

– історичну спадщину: після Громадянської війни в Китаї (1945-1949), де Комуністична партія Китаю перемогла, націоналістичний уряд, який відступив на острів Тайвань, створив там свою базу, що призвело до виникнення двох різних політичних систем: комуністичної КНР на материковій частині та демократичного Тайваню.

– політичний статус: КНР вважає Тайвань частиною своєї території і домагається його повернення під свою владу, тоді як Тайвань діє як незалежна держава зі своїми власними урядом та установами.

– геополітичне значення: контроль над Тайванською протокою дає доступ до Південно-Китайського моря, який є ключовим в морській торгівлі та енергетичних шляхах.

– міжнародне визнання: відсутність міжнародного визнання Тайваню як незалежної держави сприяє напруженості. Багато країн, зокрема внаслідок китайського тиску, уникнули офіційного визнання Тайваню.

– політична стабільність: політичні зміни або вибори можуть посилювати або зменшувати напруження між сторонами.

– зовнішні впливи: втручання інших країн, зокрема США та Японії, може підкреслити або зменшити напруження в конфлікті. Підтримка з боку інших країн може вплинути на взаємовідносини між КНР та Тайванем.

– економічна взаємодія: розрив економічних зв'язків може мати серйозні наслідки для обидвох сторін.

2. На міжнародній арені Тайвань має специфічний статус і роль через свою політичну та геополітичну ситуацію. Офіційно відомий як Республіка Китай, Тайвань виявляє активність у деяких аспектах, але також обмежений у багатьох аспектах через невизнання його суверенітету деякими державами та тиск з боку Китаю. Ось деякі аспекти ролі Тайваню на міжнародній арені:

– політичний статус: більшість країн та міжнародних організацій визнають належність Тайваню до КНР та не встановлюють дипломатичних відносин з Тайванем. Одночасно Тайвань є незалежною демократичною країною з власною владою, економікою та культурою.

– міжнародні організації: Тайвань не є членом багатьох міжнародних організацій через невизнання його суверенітету КНР. Це обмежує його можливості впливати на глобальні питання та взаємодіяти з іншими країнами.

– економіка: Тайвань відомий своєю високорозвиненою економікою та інноваційними технологіями. Він є важливим гравцем у глобальному постачанні технологічних компонентів, зокрема в області електроніки.

– політичні відносини: Тайвань має дипломатичні відносини лише з декількома країнами, оскільки багато держав встановили дипломатичні зв'язки з КНР в обмін на визнання принципу «Одного Китаю». Тайвань активно прагне розширювати свої міжнародні зв'язки через торгівлю, культурний обмін та гуманітарну допомогу.

– безпекові питання: геополітичне розташування Тайваню уздовж важливих морських маршрутів та його стратегічна значущість призводять до посиленої уваги з боку регіональних та світових акторів, зокрема КНР та Сполучених Штатів, стосовно його безпеки та майбутнього статусу.

Загалом, роль Тайваню на міжнародній арені визначається багатьма факторами, такими як його власна демократична система, економічний вплив та геополітичне розташування, але вона також обмежена політичними складнощами, пов'язаними з його стосунками з Китаєм.

3. Відносини між Китаєм і Тайванем характеризувалися посиленням чи послабленням напруги значною мірою залежно від того, які політичні сили знаходилися при владі на острові. В останні роки спостерігається суттєва ескалація конфлікту між Тайваню і Китаєм, що суттєво збільшило загрозу китайської збройної інтервенції проти острова. Російська військова агресія проти України стала тим фактором, який визначатиме перспективи врегулювання китайсько-тайванських відносин. Це пов'язано з тим, що і Україна, і Тайвань мають схожі асиметричні відносини конфліктогенного характеру зі своїми більш потужними сусідами – Росією та Китаєм відповідно. Відтак перемога України у війні та активна політика США у контексті Російсько-українського конфлікту стануть тими факторами, які знижуватимуть вірогідність конфлікту між Китаєм і Тайванем. І, навпаки, поразка нашої держави у поєднанні з пасивною позицією США стимулюватимуть Китай до силового вирішення проблеми Тайваню. Зважаючи на те, що станом на сьогодні Російсько-українська війна триває, а її конкретний результат ще не до кінця визначений, ми не можемо однозначно спрогнозувати вплив війни між Росією та Україною на проблему Тайваню.

4. Таким чином, в процесі дослідження за допомогою одного з методів політичного прогнозування, а саме сценарного методу, нами було з'ясовано, що перед Тайванем розгортається три різні сценарії розвитку подій в майбутньому – збереження статусу-кво Тайваню, мирна інтеграція Тайваню чи війна між КНР та Тайванем. Окрім цього, за допомогою методу SWOT-аналізу, нами було виокремлено основні позитивні та негативні сторони кожного з сценарію.

У разі реалізації сценарію статусу-кво для Тайваню, серед позитивних сторін ми обрали: можливість збереження миру та стабільності в регіоні, збереження політичних, економічних і культурних свобод для тайванського населення, збереження існуючих міжнародних відносин і партнерств. А серед негативних сторін: політична і економічна невизначеність стосовно майбутнього Тайваню, необхідність вкладати значні ресурси у власну обороноздатність, нездатність Тайваню отримати міжнародне визнання та вступити в міжнародні організації.

Під час актуалізації другого сценарію, а саме мирної інтеграції Тайваню, плюсами ми вважаємо: зменшення геополітичної напруги в регіоні та загрози війни, потенційно збереження миру, стабільності і безпеки для всіх сторін, можливість спільного розвитку регіону та економічної співпраці. Проте серед мінусів є: ризик втрати політичної та культурної автономії Тайваню, суперечки щодо умов інтеграції та гарантій безпеки, можливість опозиції та протестів з боку тайванського населення.

За можливості впровадження третього сценарію – війни між КНР та Тайванем – ми відокремили наступні можливі переваги варіанту: відсутність компромісів щодо статусу Тайваню, можливість для Китаю отримати контроль над Тайванем (за своїми оцінками), шанс для Тайваню боротьби за свою незалежність та самовизначення. Серед недоліків відокремлюємо: загроза масштабної війни з великими людськими та матеріальними втратами, ризик наслідків для регіональної та світової стабільності, потенційна дестабілізація регіону та загроза втрати життів і прав людей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байден пообіцяв захистити Тайвань від Китаю. *BBC News Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-59013989>. (дата звернення: 23.08.2023).
2. Білак П. П. Проблеми представництва Тайваню в міжнародних організаціях. *Наукові записки. Серія Політичні науки*, 2006. Т. 57. С. 65–70.
3. Білак П. П. Демократизація Тайваню та її вплив на перспективи розв'язання «тайванської проблеми». *Наукові записки. Серія Політичні науки*, 2007. Т. 69. С. 53–58.
4. Блокада острова: Тайвань звинуватив КНР у спробі змінити статус-кво у регіоні. *Фокус* : веб-сайт. URL: <https://focus.ua/uk/world/524353-blokada-ostrova-tayvan-obvinil-knr-vpopytke-izmenit-status-kvo-v-regione>. (дата звернення: 10.08.2023).
5. Бокова М. В., Черкасов С. С. Російсько-українська війна 2022: уроки для Тайваню. *Zaporizhzhia Historical Review*, 2022. Vol. 6 (58). С. 441-445.
6. Боррель закликав відправити Військово-морські сили до Тайваню. *УНІАН* : веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/world/borrel-zaklikav-vidpraviti-viyskovo-morski-silido-tayvanyu-12230505.html/>. (дата звернення: 11.08.2023).
7. Браун Д. Китай і Тайвань: просте пояснення суті конфлікту. *BBC News Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62396120>. (дата звернення: 25.08.2023).
8. Бутирська Н. Бунтівний острів підкорює ЄС, поки США і Китай дискутують навколо Тайваню. *ZN.UA* : веб-сайт. URL: <https://zn.ua/ukr/international/buntivnij-ostriv-pidkorjuje-jes-poki-ssha-i-kitajdiskutujut-navkolo-tajvanju.html>. (дата звернення: 19.08.2023).
9. Бутирська Н. Чи ризикне Китай захопити Тайвань силою? *ZN.UA* : веб-сайт. URL: <https://zn.ua/ukr/international/chi-riziknekitaj-zakhopiti-tajvan-siloju.html>. (дата звернення: 26.08.2023).
10. Бутирська Н. Чому тайванці підтримують Україну? *ZN.UA* : веб-сайт. URL: <https://zn.ua/ukr/international/chomu-tajvantsipidtrimujut-ukrajinu.html>. (дата звернення: 12.08.2023).

11. Бучин М. А., Тиндук У. М. Проблема Тайваню та перспективи її врегулювання у контексті російсько-української війни. *Регіональні студії*. 2022. № 29. С. 39-43.
12. Городня Н. Д. Динаміка американсько-китайських відносин в кінці ХХ–ХХІ ст. як свідчення нової ролі Китаю у міжнародній системі. 2018. С. 74-97. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4655/1/Dynamika%20amerykanskokytaisyykh%20vidnosyn%20v.pdf>. (дата звернення: 09.08.2023).
13. Городня Н. Д. Політика КНР в Південно-Східній Азії (друга половина ХХ-початок ХХІ століття). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія Історія*, (109), 2012. С. 15-19.
14. Гречка О. Г. Особливості геостратегічного партнерства в Південно-Східній Азії (1950-2000). *Вісник студентського наукового товариства Ніжинського держ. ун-ту ім. М. Гоголя*. Вип. 9, 2013. С. 148-151.
15. Дужа І. А. Еволюція політики США в Азійсько-Тихоокеанському регіоні: монографія. Біла Церква: ДНВЗ «БНАУ», 2018. 198 с.
16. Завада Я. І. Особливе становище Тайваню на міжнародній арені та його роль у протистоянні США та Китаю. *Політикус : наук. журнал*. 2022. № 5. С. 116–121.
17. Запороженко М., Асатуров С. Тайвань – частина Китаю чи Китай «частинка» Тайваню? *Зб. матеріалів III Міжнар. наук. конф. студентів та молодих вчених «Травневі студії»*. 2021. С. 58-60.
18. Захопити Тайвань і стати світовим лідером. Адмірал США попередив про амбіції Китаю. *New Voice* : веб-сайт. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/kitay-hoche-zahopititayvan-i-svitove-liderstvo-prognozuye-admiralssha-ostanni-novini-50153485.html>. (дата звернення: 19.08.2023).
19. Ідентифікація нації. Українці розповіли про свої національність, мову, віросповідання, ЄС і НАТО. *TCH* : веб-сайт. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/identifikaciya-naciyi-ukrayinciv-rozpovili-pro-svoyu-nacionalnist-movuvirospovidannya-yes-i-nato-947320.htm>. (дата звернення: 01.08.2023).
20. Китай і Тайвань: витоки протистояння. *BBC News Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-46740156>. (дата звернення: 14.08.2023).

21. Китай пригрозив Тайваню війною через прагнення до незалежності. *BBC News Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55870463>. (дата звернення: 21.08.2023).
22. Ключник Р. М. Просторово-часовий вимір політичних криз. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія Політологія*. № 9/2, 2012. Вип. 22. С. 176-181.
23. Книш І. В. Демографічна криза в Китаї: трансформація габітуальних практик. *Китаєзнавчі дослідження*, (1), 2023. С. 40-54.
24. Країни, які визнають Тайвань. *History hub*. URL: <https://uk.history-hub.com/krayini-yakiviznayut-taivan>. (дата звернення: 21.08.2023).
25. Кузенко П. На Тайвані з використаних масок навчилися робити зарядні пристрої. *УНІАН* : веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/ecology/na-tayvani-z-vikoristanih-masoknavchilisya-robotizaryadni-pristroji-video-11691322.html>. (дата звернення: 12.08.2023).
26. Лепеха Я. МЗС Китаю заявили, що Тайвань «не є Україною» і завжди був частиною КНР. *Суспільне Новини* : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/209834-mzs-kitauzaavilo-so-tajvan-ne-e-ukrainou-izavzdi-buv-castinou-kr/>. (дата звернення: 15.08.2023).
27. У Китаї дозволили застосовувати армію у «невійськових» операціях. *Еспресо* : веб-сайт. URL: <https://espresso.tv/u-kitai-dozvolili-zastosovuvati-armiyuu-neviyskovikh-operatsiyakh>. (дата звернення: 12.08.2023).
28. МЗС Китаю: Тайвань – «не Україна». *Радіо Свобода* : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukrayina-kytaitayvan/31718282.html>. (дата звернення: 21.08.2023).
29. Міткохер О. С., Панченко М. В. Роль Тайваню у геополітиці як суб'єкта міжнародних відносин. *Освіта і наука – 2023: зб. наук. праць учасників звітньо-наук. конф. студентів та аспірантів Факультету психології Українського держ. ун-ту ім. М. Драгоманова*, 2023. С. 176-178.

30. Набока О. В. Тайвань та політика Великобританії на Далекому Сході в 20-х – 90-х роках XIX століття: дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / Луганс. нац. педаг. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2006. 186 с.

31. Належить до корінних інтересів КНР: Пекін заявив про свої права на Тайвань. *Факти* : веб-сайт. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/20230421-nalezhyt-do-korinnyh-interesiv-knr-pekin-zayavyvpro-svoyi-prava-na-tajvan/>. (дата звернення: 12.08.2023).

32. Науменко О. В., Ржевська Н. Ф. Проблематика Тайванської кризи // *Modern problems of science, education and society. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. Київ, 2023. С. 1117-1123. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/11/MODERN-PROBLEMS-OF-SCIENCE-EDUCATION-AND-SOCIETY-6-8.11.23.pdf> (дата звернення: 02.09.2023).

33. Науменко О. В., Ржевська Н. Ф. Тайвань і Китай: пошук шляхів до миру. *Тези доповідей Всеукраїнської студентської наук.-практ. конф. Могілянські читання – 2023: досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти*. Миколаїв, 2023. С. 72-74.

34. Острів майбутнього. Як Тайвань став головним постачальником технологій для світу та посварив США з КНР. *Куншт* : веб-сайт. URL: <https://kunsht.com.ua/articles/ostriv-majbutnogo-yak-tajvan-stav-golovnim-postachalnikom-texnologij-dlyasvitu-ta-posvariv-ssha-z-knr>. (дата звернення: 04.08.2023).

35. Панфілович О. Китай випустив бюлетень, в якому заявив про неминучість возз'єднання з Тайванем – навіть через силовий сценарій. *Бабель* : веб-сайт. URL: <https://babel.ua/news/82741-kitay-vipustivbyuleten-v-yakomu-zayaviv-pro-neminuchist-vozyednannya-z-tayvanem-navitcherez-siloviy-scenariy>. (дата звернення: 12.08.2023).

36. Прищепя Я. Тайвань заявив про наближення кораблів та літаків КНР. *Суспільне Новини* : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/312422-tajvan-zaaviv-pronablizenna-korabliv-talitakiv-knr/>. (дата звернення: 28.08.2023).

37. Протистояння двох Китаїв. *Український тиждень* : веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/World/251499>. (дата звернення: 02.08.2023).

38. Сі Цзиньпін не виключив застосування сили для повернення Тайваню. *BBC News Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46738695>. (дата звернення: 29.08.2023).

39. Статус-кво не може тривати вічно. *Антикор* : веб-сайт. URL: <https://antikor.com.ua/articles/603162-status-kvo-ne-mohet-dlitjsja-vechno-tajvanj-ohidaet-vtorhenija-kitaja-v-2027-godu/print>. (дата звернення: 10.08.2023).

40. США категорично проти спроб Китаю чи Тайваню змінити статус-кво у відносинах – Остін. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3717683-ssa-proti-sprob-kitau-citajvanu-zminiti-statuskvo-u-vidnosinah-ostin.html>. (дата звернення: 11.08.2023).

41. Тайванська криза 1958 року. *Studfiles* : веб-сайт. URL: <https://studfile.net/preview/9862168/page:60/>. (дата звернення: 23.08.2023).

42. Тайванська криза 1958 року. *Політологія. Бібліотека* : веб-сайт. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-331.html>. (дата звернення: 23.08.2023).

43. Тайванська криза: позиція та можливості для Східної Європи. *Апостроф* : веб-сайт. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/world/china/2022-09-01/tayvanskiy-krizis-pozitsiya-i-vozmojnostidlya-vostochnoy-evropyi/47832>. (дата звернення: 26.08.2023).

44. Тайванська проблема. *Електронна бібліотека міжнародних відносин* : веб-сайт. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/Asia/04.htm>. (дата звернення: 23.08.2023).

45. Тайвань – острів свободи та надії. Що Ярослав Стецько писав про візит до Вільного Китаю у 1950-х роках? *Історична правда* : веб-сайт. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2023/05/29/162732/> (дата звернення: 12.08.2023).

46. Тайвань проінвестує 1 мільярд доларів у Литву. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/01/12/681341/>. (дата звернення: 11.08.2023).

47. Таран М. А. Кризи 1995–96 рр. у Тайванській протоці: ключові стимули та моделі поведінки трьох сторін. *Східний світ*, (4), 2007. С. 88-93.

48. Таран М. А. Проблема політичного об'єднання КНР з Тайванем та зовнішня політика США. *Східний світ: The World of the Orient*. НАН України. Ін-т сходознавства ім. А. Кримського, 2004. № 1. С. 121-131.

49. Таран М.А. Тайванська проблема в зовнішній політиці США в 1990-і рр.: дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2002. 210 с.

50. Теленко О. Особливості розвитку Тайваню як де-факто держави в сучасному світі. *Вісник Львівського ун-ту. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Вип. 40. С. 198-204.

51. Топчій Д. С. Вплив відносин між США та КНР на вирішення «тайванського питання» на сучасному етапі. *Сходознавство. Актуальність та перспективи: тези доповідей II Міжнар. наук.-методич. конф.* Харків, 2021. С. 154-156.

52. У Держдепі звинуватили Китай у підриві статусу-кво навколо Тайваню. *РБК-Україна* : веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/gosdepe-obvinili-kitay-podryve-statusakvo-1660761907.html>. (дата звернення: 12.08.2023).

53. У Конгресі заявили, що США «рішуче відреагують» на будь-яку неспровоковану атаку на Тайвань. *Суспільне Новини* : веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/564797-u-kongresi-zaavili-so-ssa-risuce-vidreaguut-na-bud-aku-nesprovokovanu-atakuna-tajvan/>. (дата звернення: 12.08.2023).

54. Україна показала світу, на що здатен рішучий народ»: як Тайвань вчиться в українців та українок? *Громадське радіо* : веб-сайт. URL: <https://hromadske.radio/news/2022/05/28/ukraina-pokazala-svitu-na-shcho-zdaten-rishuchy-narod-ia-k-tayvan-vchyt-sia-vukraintsiv-ta-ukrainok>. (дата звернення: 03.08.2023).

55. Шевченко О. Боротьба за Євразію: на прицілі Україна та Тайвань. *Фокус* : веб-сайт. URL: <https://focus.ua/uk/voennye-novosti/502661-borba-za-evraziyu-na-pricele-ukrainai-tajvan>. (дата звернення: 12.08.2023).

56. Шевчук О. «Тайванська проблема» в контексті дестабілізації системи міжнародних відносин російсько-українською війною. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*, (04). 2022. с. 47-53.

57. Шеремет А. Китай після чотириденних маневрів навколо Тайваню розпочав нові військові навчання – і обіцяє зробити їх «регулярними». *Бабель* : веб-сайт. URL: <https://babel.ua/news/82616-kitay-pislya-chotiridennih-manevriv-navkolo-tayvanyu-rozpochav-noviy-viyskovi-navchannya-i-obicyaye-zrobiti-jih-regulyarnimi>. (дата звернення: 01.08.2023).
58. Шеремет А. Літак із Ненсі Пелосі сів в аеропорту Тайваню. *Бабель* : веб-сайт. URL: <https://babel.ua/news/82379-litak-iz-nensi-pelosisiv-v-aeroportu-tayvanyu>. (дата звернення: 11.08.2023).
59. Agubamah E. The role of US in China–Eaiwan crisis. *Wukari International Studies Journal*, 7(1), 2023. 12 p.
60. Bartmann B. Between de jure and de facto statehood: revisiting the status issue for Taiwan. *Island Studies Journal*. Vol. 3, 2008. № 1. P. 113-128.
61. Been K. The difficult case of Taiwan’s sovereignty. *Global Risk Insights* : веб-сайт. URL: <https://globalriskinsights.com/2021/06/the-difficult-case-oftaiwans-sovereignty>. (дата звернення: 12.08.2023).
62. Blanchette J., Edel C., Johnstone C. B., Kennedy S., Cha V., Kim E., Poling G. B. Speaker Pelosi’s Taiwan Visit: Implications for the Indo-Pacific. *Center for Strategic & International Studies* : веб-сайт. URL: <https://www.csis.org/analysis/speaker-pelosis-taiwan-visitimplications-indo-pacific>. (дата звернення: 12.08.2023).
63. Blanchette J., Hass R. The Taiwan Long Game: Why the Best Solution Is No Solution. *Foreign Affairs* : веб-сайт. URL: <https://www.foreignaffairs.com/china/taiwan-long-game-best-solution-jude-blanchetteryan-hass>. (дата звернення: 01.09.2023).
64. Bratton W. Will Taiwan be the next Cuba? *The Diplomat* : веб-сайт. URL: <https://thediplomat.com/2021/02/will-taiwan-bethe-next-cuba/>. (дата звернення: 15.08.2023).
65. Bush R.C. Taiwan’s democracy and the China challenge. *Brookings* : веб-сайт. URL: <https://www.brookings.edu/articles/taiwans-democracy-andthe-china-challenge>. (дата звернення: 20.08.2023).

66. Carolan Ch. J. The «Republic of Taiwan»: a legal-historical justification for a Taiwanese declaration of independence. *New York University Law Review*. Vol. 75, 2000. № 2. P. 429-468.

67. China «more likely» to invade Taiwan - and attack could come in 2027, island's foreign minister Joseph Wu warns. *Sky news* : веб-сайт. URL: <https://news.sky.com/story/china-more-likely-to-invade-taiwan-and-attack-could-come-in-2027-islands-foreign-minister-josephwu-warns-12789179>. (дата звернення: 10.08.2023).

68. Chubb A. Taiwan Strait Crises: Island Seizure Contingencies. Asia Society Policy Institute. *Center for China Analysis*, 2023. 12 p. URL: https://asiasociety.org/sites/default/files/2023-02/Taiwan%20Strait%20Crises%20Island%20Seizure%20Contingencies_0.pdf. (дата звернення: 25.08.2023)

69. Chun-mei H. Chinese leader Xi Jinping signs new rules governing «non-war» military operations. *Radio Free Asia* : веб-сайт. URL: <https://www.rfa.org/english/news/china/militaryrules-06132022153121.html>. (дата звернення: 15.08.2023).

70. Colin A. What the «One China» principle means for future of Taiwan. *The Week* : веб-сайт. URL: <https://www.theweek.co.uk/news/world-news/asia-pacific/955058/what-the-onechina-principle-meansfor-future-of-taiwan>. (дата звернення: 18.08.2023).

71. Curtis J. Taiwan: country profile and international relations. *House of Commons Library* : веб-сайт. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9254/CBP-9254.pdf>. (дата звернення: 26.08.2023).

72. Freedom in the world 2020. The Annual Survey of Political Rights and Civil Liberties / ed. by S. Repucci. Rowman & Littlefield, 2021. 1474 p. URL: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-08/FIW2020_book_JUMBO_PDF.pdf. (дата звернення 22.08.2023).

73. Haenle P., Sher N. How Pelosi's Taiwan Visit Has Set a New Status Quo for U.S-China Tensions. *Carnegie Endowment for international peace* : веб-сайт. URL: <https://carnegieendowment.org/2022/08/17/how-pelosis-taiwan-visit-hasset-new-status-quo-for-u.s-china-tensions-pub-87696>. (дата звернення: 12.08.2023).

74. Hsu S. P. Domestic power reshuffles in 2022 and US-Taiwan-China relations. *Foreign Policy at Brookings*, 2023. 20 p. URL: https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2023/05/FP_20230515_taiwan_hsu.pdf. (дата звернення: 30.08.2023)

75. In call with Putin, Xi says all sides should work to resolve Ukraine crisis. *National Post* : веб-сайт. URL: <https://nationalpost.com/pmnl/news-pmnl/in-call-with-putin-xi-says-all-sides-should-work-to-resolve-ukraine-crisis>. (дата звернення: 11.08.2023).

76. Kagotani K., Wu W. C. When do diplomatic protests boomerang? Foreign protests against US arms sales and domestic public support in Taiwan. *International Studies Quarterly*, 66 (3), 2022. 10 p.

77. Koopman K. Y. Taiwan's path to independence: resolving the «one China» dispute. *Cardoso Journal of Conflict Resolution*. 2016. Vol. 18.1. P. 221-248.

78. Liebermann O., Lendon B. US and Chinese defense chiefs trade barbs over Taiwan at first face-to-face meeting. *CNN* : веб-сайт. URL: <https://edition.cnn.com/2022/06/10/asia/us-china-defense-ministers-meeting-intl-hnkml/index.html>. (дата звернення: 11.08.2023).

79. Liptak K., Judd D., Gan N. Biden says US would respond «militarily» if China attacked Taiwan, but White House insists there's no policy change. *CNN* : веб-сайт. URL: <https://edition.cnn.com/2022/05/23/politics/biden-taiwan-china-japan-intl-hnk/index.html>. (дата звернення: 10.08.2023).

80. McCuaig-Johnston M. Enhancing Taiwan's role in international organizations. *Canadian Global Affairs Institute*. 2021. 7 p. URL: https://www.cgai.ca/enhancing_taiwans_role_in_international_organizations. (дата звернення: 12.08.2023).

81. No change in U.S. policy towards Taiwan, says White House official. *Reuters* : веб-сайт. URL: <https://www.reuters.com/world/no-change-us-policy-towards-taiwan-says-whitehouse-official2022-05-23/>. (дата звернення: 15.08.2023).

82. Russia-Ukraine news. *CNN* : веб-сайт. URL: <https://edition.cnn.com/europe/livenews/russia-ukrainewar-news-04-22-22/index.html>. (дата звернення: 12.08.2023).

83. Russia-Ukraine news. *CNN* : веб-сайт. URL: <https://edition.cnn.com/europe/livenews/russia-ukraine-warnews-05-31-22/index.html>. (дата звернення: 12.08.2023).
84. Stosic S. The nature of China and Taiwan conflicting relations. *The policy of national security*. Vol. 24, 2023. № 1. P. 107-130.
85. Strong M. Taiwan will be a super-aged society by 2026. *Taiwan News* : веб-сайт. URL: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3636704>. (дата звернення: 23.08.2023).
86. Taiwan FM calls mayor of Bucha in Ukraine, pledges US\$500,000. *Focus Taiwan* : веб-сайт. URL: <https://focustaiwan.tw/politics/202206200021>. (дата звернення: 10.08.2023).
87. Taiwan in the 21st century. Aspects and limitations of a development model / ed. by R. Ash, J.M. Greene. Routledge Taylor & Francis Group, 2007. 304 p.
88. Taiwan to follow SWIFT move, sends medical aid to Ukraine. *Reuters* : веб-сайт. URL: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/taiwan-sends-27-tonnes-medical-suppliesukraine-2022-03-01/>. (дата звернення: 12.08.2023).
89. Taiwan: political and security issues. *Congressional Research Service*, 2023. 3 p. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/IF10275.pdf>. (дата звернення: 14.08.2023).
90. Vest Ch. The Global Economic Disruption from a Taiwan conflict. *Rhodium group* : веб сайт. URL: <https://rhg.com/research/taiwaneconomic-disruptions/>. (дата звернення: 13.08.2023).
91. What's behind China-Taiwan tensions? *BBC News* : веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/news/worldasia-34729538>. (дата звернення: 30.08.2023).
92. Yip H. Taiwan is more than a pawn to be sacrificed to China. *Foreign Policy* : веб-сайт. URL: <https://foreignpolicy.com/2020/10/28/taiwan-threat-invasion-china/>. (дата звернення: 10.08.2023).